



Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за жовтень 2025 року

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності 9

1.1. Реєстратор доменних імен правомірно відмовляє у перед делегуванні доменного імені та зміні його власника у випадку наявності рішення Центру арбітражу та посередництва BOIB, прийнятого в рамках процедури UDRP, яким вирішено питання про передачу спірного доменного імені іншій особі. Така відмова відповідає умовам сервісної угоди між реєстратором і власником доменного імені, а також правилам ICANN 9

2. Спори, що виникають із земельних правовідносин 10

2.1. За наявності декількох претендентів на отримання земельної ділянки державної чи комунальної власності у власність при безоплатній передачі першочергове право на таке отримання має особа, на підставі проекту землеустрою якої була сформована відповідна земельна ділянка, а не особа, яка першою подала заяву про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою 10

2.2. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом. Наявність двох наказів з однаковими реквізитами, але різним змістом, які стосуються різних земельних ділянок і різних осіб, без належних доказів підробки документів не може бути підставою для визнання недійсним права власності особи на земельну ділянку та її витребування. Паперова копія електронного документа не може бути належним доказом недійсності іншого документа з такими ж реквізитами 12

2.3. Договір оренди земельної ділянки, укладений іноземцем у межах річного строку для її відчуження після отримання у спадщину, не порушує публічний порядок і не є нікчемним. Водночас конфіскація такої земельної ділянки за рішенням суду в разі її невідчуження у строки, встановлені земельним законодавством, є підставою для припинення не лише права власності, а й усіх інших прав, зокрема права оренди 14

2.4. Земельну ділянку, що вибула з володіння держави на підставі незаконного рішення компетентного органу внаслідок повторного використання особою права на безоплатне отримання земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства, може бути витребувано в останнього набувача

відповідно до ч. 1 ст. 388 ЦК України, але з дотриманням його прав у випадку встановлення добросовісності..... 16

3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів..... 18

3.1. Майно не може бути витребуване від добросовісного набувача, якщо воно було реалізоване на електронних торгах у порядку виконання судового рішення відповідно до ч. 2 ст. 388 ЦК України. При цьому добросовісність набувача презюмується, якщо відсутні відомості про обтяження майна у відповідних державних реєстрах на момент його придбання 18

3.2. Наявність договору оренди нерухомого майна не надає орендарю переважного права перед іпотекодержателем на задоволення вимог за рахунок предмета іпотеки. Для визнання недійсними договорів про відступлення права вимоги за кредитним та іпотечним договорами позивач має довести невідповідність правочинів вимогам закону та порушення його прав внаслідок їх укладення. У разі порушення прав орендаря власником майна орендар має право на захист своїх прав шляхом усунення перешкод у користуванні майном, розірвання договору або відшкодування збитків..... 19

3.3. Пропуск річного строку звернення із заявою до страховика про виплату страхового відшкодування не є підставою для припинення матеріального права на відшкодування шкоди. Якщо потерпіла особа доведе, що вжила розумних заходів для отримання відшкодування та строк пропущено через не залежні від неї причини, вона зберігає право на відшкодування шкоди в межах страхової суми за рахунок страховика у судовому порядку протягом строку позовної давності 21

3.4. Банк має право відмовитися від підтримання ділових відносин з клієнтом у разі встановлення неприйнятно високого ризику, що ґрунтується на виявленні підозрілої фінансової діяльності, невідповідності заявлених джерел походження коштів фактичним операціям та перевищенні планового обсягу операцій, за умови документального обґрунтування підозр і рішення відповідно до законодавства про фінансовий моніторинг 23

3.5. У приватноправових відносинах з іноземним елементом суди повинні першочергово з'ясувати наявність чи відсутність згоди сторін про вибір права, що підлягає застосуванню до таких правовідносин. Якщо один з учасників є

іноземцем, кошти перераховуються з рахунку в іноземній країні та у призначенні платежу використовуються іноземні терміни, суд зобов'язаний визначити, яке право (українське чи іноземне) слід застосовувати до спірних правовідносин, перш ніж робити висновки щодо суті спору..... 25

4. Спори, що виникають із трудових правовідносин..... 27

4.1. Перебування працівника під вартою в день написання заяви про звільнення за власним бажанням не свідчить про відсутність волевиявлення чи застосування психологічного тиску. Роботодавець має право звільнити працівника раніше двотижневого строку за наявності відповідного прохання працівника, без необхідності обґрунтування причин дострокового припинення трудових відносин, але із зазначенням дати звільнення відповідно до ст. 38 КЗпП України..... 27

4.2. Звільнення працівника на підставі п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України можливе у разі встановлення роботодавцем невідповідності працівника займаній посаді протягом строку випробування. Роботодавець самостійно визначає відповідність працівника посаді та наділений свободою розсуду при оцінці результатів випробування. Обов'язковими умовами законності такого звільнення є: письмове попередження працівника про звільнення за три дні та здійснення звільнення в межах строку випробування. Підставою для звільнення може бути тільки невідповідність працівника посаді, а не порушення трудової дисципліни..... 28

4.3. Звільнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у зв'язку з конфліктом інтересів є правомірним, лише якщо такий конфлікт має постійний характер і не може бути врегульований іншим способом. За відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів на момент звільнення (наприклад, через припинення сімейних відносин із підпорядкованою особою) таке звільнення є незаконним і працівник підлягає поновленню на роботі з виплатою середнього заробітку за час вимушеного прогулу..... 30

4.4. Суд може встановити в судовому порядку факт настання нещасного випадку на виробництві, що є підставою для проведення відповідного розслідування роботодавцем або його правонаступником. Однак суд не уповноважений встановлювати або вважати доведеним факт пов'язаності чи непов'язаності нещасного випадку з виробництвом, оскільки такі висновки належать

до повноважень відповідної комісії (спеціальної комісії) з розслідування нещасного випадку 31

5. Спори, що виникають із житлових правовідносин..... 33

5.1. Право співвласника на отримання інформації про діяльність ОСББ є гарантованим законом та статутом об'єднання і безпосередньо пов'язане з правом на участь в управлінні ОСББ. Формальні недоліки адвокатського запиту, зокрема відсутність копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не можуть бути підставою для відмови у наданні такої інформації. ОСББ зобов'язане надати співвласнику необхідні документи та відомості, за винятком персональних даних інших осіб, що становлять конфіденційну інформацію 33

6. Спори, що виникають із сімейних правовідносин 35

6.1. Договір позики, за яким один із подружжя отримує грошові кошти в борг, не потребує письмової згоди іншого з подружжя, оскільки позичальник при цьому не розпоряджається спільним майном подружжя..... 35

7. Спори, що виникають із спадкових правовідносин 36

7.1. Член житлово-будівельного кооперативу, який повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру до 2013 року, набуває права власності на це майно незалежно від державної реєстрації такого права. У разі відсутності спадкоємців за законом та заповітом така квартира може бути визнана відумерлою спадщиною 36

7.2. У разі смерті особи, яка б мала право на обов'язкову частку у спадщині, до відкриття спадщини за заповітом, таке право не спадкується та не переходить до спадкоємців такої особи. Правила спадкування за правом представлення (спадкування за законом) не стосуються права на обов'язкову частку 37

8. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди..... 38

8.1. Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки, відшкодовується дітям такої особи особою, яка на відповідній правовій підставі володіє об'єктом, використання якого створює підвищену небезпеку, незалежно від вини такої особи. Якщо частина моральної

шкоди була відшкодована страховою компанією в межах ліміту страхового відшкодування, решта суми підлягає стягненню з власника джерела підвищеної небезпеки..... 38

8.2. Диспетчер оперативно-диспетчерської служби приймає рішення щодо обслуговування виклику або зобов'язаний самостійно забезпечити переадресацію виклику іншій службі через систему «Централь 103» у разі, якщо це необхідно для своєчасного надання екстреної медичної допомоги. Надання заявнику номера телефону для самостійного повторного виклику швидкої допомоги виходить за межі повноважень диспетчера та суперечить установленому порядку дій. Таке порушення може розцінюватися як протиправна бездіяльність і бути підставою для відшкодування завданої моральної шкоди. 40

9. Справи окремого провадження..... 42

9.1. Визнання особи недієздатною повинно базуватися на обґрунтованому висновку судово-психіатричної експертизи, що містить інформацію про динаміку психічного стану, початок захворювання, історію лікування та підтверджує наявність стійкого хронічного психічного розладу. Призначення опікуна здійснюється судом з урахуванням здатності особи виконувати опікунські обов'язки, характеру особистих відносин з підопічним, наявності родичів з переважним правом на опікунство та відповідності такого призначення інтересам підопічного..... 42

9.2. За відсутності достовірних доказів смерті особи, коли наявні лише припущення про факт смерті фізичної особи у зв'язку з воєнними діями, належним способом захисту є звернення до суду із заявою про оголошення особи померлою, а не про встановлення факту смерті. Встановлення факту смерті можливе лише за наявності незаперечних доказів, які достовірно свідчать про смерть особи у точно визначений час та за конкретних обставин 44

9.3. Звернення до суду із заявою про встановлення особи допускається лише після проходження встановленої законодавством процедури ідентифікації особи в ДМС та отримання рішення ДМС про неможливість встановлення особи після проведення такої процедури. Відсутність доказів проходження цієї процедури в досудовому порядку є підставою для відмови в задоволенні заяви про встановлення особи судом..... 46

10. Застосування норм процесуального права	47
10.1. Пред'явлення позову до померлої особи є підставою для закриття провадження у справі, оскільки цивільна правосуб'єктність фізичної особи припиняється у момент її смерті	47
10.2. Мирова угода, за умовами якої відбувається передача земельної ділянки сільськогосподарського призначення в рахунок погашення боргу за договором позики, не може використовуватися для обходу переважного права орендаря на купівлю такої земельної ділянки. Якщо за своєю суттю мирова угода кваліфікується як нетипова купівля-продаж, на неї поширюються імперативні вимоги земельного законодавства щодо порядку відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення, включаючи дотримання переважного права орендаря	48
10.3. Відмова у відкритті провадження за апеляційною скаргою на підставі ч. 5 ст. 370 ЦПК України можлива лише у випадку, якщо доводи такої скарги вже були предметом розгляду суду під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи. Якщо доводи апеляційних скарг різняться та не є тотожними, відмова у відкритті апеляційного провадження є неправомірною і порушує право особи на апеляційне оскарження як складову права на справедливий суд	50
10.4. Апеляційний суд переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції не може виходити за межі доводів апеляційної скарги, якщо відсутні підстави, передбачені ч. 4 ст. 367 ЦПК України. Апеляційний суд не вправі скасовувати рішення суду першої інстанції з підстав, які не були зазначені в апеляційній скарзі та не були предметом розгляду в суді першої інстанції....	51
10.5. Спір щодо оскарження наказу Міністерства юстиції України про скасування рішень державного реєстратора про реєстрацію права власності на нерухоме майно підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки позовні вимоги спрямовані на поновлення порушеного цивільного (майнового) права – права власності на нерухоме майно. Участь у спорі суб'єкта владних повноважень не змінює правової природи спірних правовідносин і не робить цей	

спір публічно-правовим, якщо вимоги не стосуються захисту прав у сфері публічно-правових відносин 52

11. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС..... 54

11.1. При оскарженні дій державного виконавця в цивільному судочинстві застосовується спеціальна норма ЦПК України про десятиденний строк у календарних днях, а не загальна норма ЗУ «Про виконавче провадження» про строк у робочих днях. Пропуск такого строку без поважних причин та без заяви про його поновлення є підставою для залишення скарги без розгляду 54

11.2. Сплата боржником коштів на користь нового кредитора за договором факторингу, який не набув статусу стягувача у виконавчому провадженні шляхом процесуального правонаступництва, не є належним виконанням судового рішення та підставою для виключення відомостей про боржника з Єдиного реєстру боржників 55

12. Справи щодо оспорування, визнання, надання дозволу на виконання рішень іноземних судів, міжнародних арбітражів 57

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності

1.1. Реєстратор доменних імен правомірно відмовляє у переделегуванні доменного імені та зміні його власника у випадку наявності рішення Центру арбітражу та посередництва BOIB, прийнятого в рамках процедури UDRP, яким вирішено питання про передачу спірного доменного імені іншій особі. Така відмова відповідає умовам сервісної угоди між реєстратором і власником доменного імені, а також правилам ICANN

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, ТОВ «Кріомек» у справі за позовом ОСОБА_1, ТОВ «Кріомек» до ТОВ «Інтернет Інвест», Фівс Кріомек АГ про визнання права власності, припинення порушення прав власника доменного імені, зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі посилалися на те, що ОСОБА_1 є власником імені (cryomex.com) другого рівня в домені «.com», яке він придбав у 2015 році. Між ОСОБА_1 та ТОВ «Інтернет Інвест» у 2015 році було укладено договір про надання послуг й прийнято умови сервісної угоди (публічного договору). У липні 2017 року ОСОБА_1 звернувся до Національного реєстратора доменних імен ТОВ «Інтернет Інвест» із заявою про зміну власника доменного імені cryomex.com та переделегування його ТОВ «Кріомек», однак того ж дня отримав відмову з огляду на наявність Адміністративного процесу з розгляду спорів в рамках Єдиних правил з розгляду спорів щодо доменних імен (UDRP процес).

Суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення, зокрема, тим, що ТОВ «Інтернет Інвест» не порушувало майнових прав позивачів, оскільки ним дотримано вимоги відповідної сервісної угоди, укладеної між сторонами, та правомірно відмовило у переделегуванні такого імені у зв'язку з надходженням рішення Арбітражу з питань розгляду спорів щодо доменних імен. Рішенням Центру арбітражу та посередництва BOIB вирішено передати (переделегувати) оскаржуване доменне ім'я «cryomex.com» Фівс Кріомек АГ (Fives Cryomex AG), Швейцарія.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Делегування доменного імені – це процес надання можливості певній особі користуватись певним доменним іменем. Делегування відбувається на платній основі реєстратором, який уклав із відповідним адміністратором домену угоду про реєстрацію та делегування доменних імен у даному домені (в цьому випадку у домені .COM).

Факт реєстрації доменного імені означає делегування прав на нього реєстранту, який використовує відповідне доменне ім'я для позначення сайту, тобто є власником цього сайту з відповідним доменним ім'ям.

Організацією, яка присвоює доменні імена, є Інтернет корпорація з присвоєння імен та номерів (далі – ICANN), яка також встановлює порядок делегування доменних імен, в тому числі географічних доменів, та процедуру вирішення спорів.

ICANN надало право вирішувати доменні спори чотирьом міжнародним організаціям, серед яких Центр з Арбітражу та Посередництва BOIB, який при вирішенні доменних спорів зобов'язаний керуватися Принципами розгляду спорів про доменні імена (Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy – UDRP), які схвалені ICANN та почали діяти з 01 грудня 1999 року.

Верховний Суд зазначив, що ТОВ «Інтернет Інвест» не порушувало прав позивачів, а діяло відповідно до умов Сервісної угоди, оскільки ТОВ «Інтернет Інвест» не мало права вчиняти дії щодо зміни власника доменного імені cryomex.com та переделегування його ТОВ «Кріомек» з огляду на наявність рішення Центру з Арбітражу та Посередництва BOIB, яким передано вказане доменне ім'я компанії Фіве Кріомек АГ (Fives Cryomex AG).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 757/39395/17-ц (провадження № 61-14886св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131067098>.

З текстом окремої думки судді ВС у КЦС Коротенка Є. В. від 08 жовтня 2025 року у справі № 757/39395/17-ц (провадження № 61-14886св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131035084>.

2. Спори, що виникають із земельних правовідносин

2.1. За наявності декількох претендентів на отримання земельної ділянки державної чи комунальної власності у власність при безоплатній передачі першочергове право на таке отримання має особа, на підставі проекту землеустрою якої була сформована відповідна земельна ділянка, а не особа, яка першою подала заяву про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою

15 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ГУ Держгеокадастру у Кіровоградській області, ОСОБА_2 про визнання

недійсним наказу, скасування державної реєстрації земельних ділянок та зобов'язання вчинити певні дії.

На обґрунтування позову позивач вказувала, що 03 травня 2018 року вона звернулася до ГУ Держгеокадастру у Кіровоградській області із заявою про надання дозволу на розробку проєкту землеустрою щодо відведення у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства. Зазначала, що замовила відповідний проєкт землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність та звернулася до державного кадастрового реєстратора із заявою про державну реєстрацію земельної ділянки. Однак рішенням від 14 серпня 2019 року їй відмовлено у внесенні відомостей до Державного земельного кадастру у зв'язку з перетином ділянки з іншою ділянкою. Також вказувала, що згідно з інформацією з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно на земельну ділянку, яку вона оформляла під час розроблення проєкту землеустрою, 23 серпня 2019 року ОСОБА_2 зареєстрував право власності на підставі наказу ГУ Держгеокадастру у Кіровоградській області від 09 серпня 2018 року про затвердження проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність та надання ОСОБА_2 у власність земельної ділянки.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що набуття ОСОБА_2 права власності на земельну ділянку є правомірним, оскільки ним, як і позивачем, також розроблено проєкт землеустрою щодо відведення земельної ділянки, який він раніше ніж позивач подав на затвердження.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, керуючись тим, що проєкт землеустрою позивача щодо відведення земельної ділянки у її власність затверджений ГУ Держгеокадастру у Кіровоградській області 03 травня 2019 року, тобто раніше ніж ОСОБА_2 – 09 серпня 2019 року, отже ГУ Держгеокадастру у Кіровоградській області фактично надав необґрунтовану перевагу у відведенні земельної ділянки іншій особі, заява якої була зареєстрована пізніше за заяву позивача. Надання дозволу на розроблення проєкту землеустрою двом громадянам щодо однієї земельної ділянки є таким, що суперечить нормам землеустрою та зумовлює позбавлення одного з них можливості завершити розпочату ним відповідно до законодавства процедуру отримання у власність земельної ділянки.

Верховний Суд не погодився з постановою апеляційного суду, скасував її, зазначивши, що суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відмову в позові, проте помилився щодо мотивів такої відмови, у зв'язку з чим його рішення належить змінити з огляду на таке.

За змістом ст. 79-1 ЗК України формування земельної ділянки полягає у визначенні земельної ділянки як об'єкта цивільних прав. Формування земельної ділянки передбачає визначення її площі, меж та внесення інформації про неї

до Державного земельного кадастру. Формування земельних ділянок здійснюється, зокрема у порядку відведення земельних ділянок із земель державної та комунальної власності.

Встановивши, що формування земельної ділянки з конкретно визначеними межами здійснено саме на підставі проекту землеустрою ОСОБА_2 (ст. 79-1 ЗК України, ст. 50 ЗУ «Про землеустрій»), ГУ Держгеокадастру у Кіровоградській області відповідно до наданих йому повноважень видало наказ про затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність ОСОБА_2 для ведення особистого селянського господарства.

Отже, у позивача відсутнє право на захист її очікувань щодо оформлення права власності саме на спірну земельну ділянку, оскільки ОСОБА_2 раніше за позивача вчинив юридично значущі дії щодо вирішення питання про отримання у майбутньому права власності на це майно: раніше закінчив розробку проекту землеустрою спірної земельної ділянки, за його заявою раніше сформовано земельну ділянку та, як наслідок, ухвалено рішення про затвердження проекту землеустрою за ним.

Верховний Суд виснував, що за наявності двох або більше бажаючих отримати земельну ділянку державної чи комунальної власності у власність при безоплатній передачі земельних ділянок в межах встановлених норм (ст. 121 ЗК України), першочергове право на таке отримання має особа, на підставі проекту землеустрою якої сформовано відповідну ділянку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2025 року у справі № 386/987/19 (провадження № 61-11982св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131282068>.

2.2. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом. Наявність двох наказів з однаковими реквізитами, але різним змістом, які стосуються різних земельних ділянок і різних осіб, без належних доказів підробки документів не може бути підставою для визнання недійсним права власності особи на земельну ділянку та її витребування. Паперова копія електронного документа не може бути належним доказом недійсності іншого документа з такими ж реквізитами

15 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заступника керівника Донецької обласної прокуратури у справі за позовом першого заступника керівника Маріупольської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Мангушської селищної ради

до ОСОБА_1, ДП «Ілліч-Агро Донбас» про витребування земельної ділянки та скасування рішення про державну реєстрацію права оренди.

На обґрунтування позову прокурор вказував, що ОСОБА_1 неправомірно отримала право власності на спірну земельну ділянку, оскільки наказ ГУ Держгеокадастру у Донецькій області «Про затвердження документації із землеустрою та надання земельної ділянки у власність без зміни цільового призначення» від 02 березня 2020 року є підробним. Рішення про передання ОСОБА_1 цієї земельної ділянки не приймалось, а наказом з аналогічними реквізитами (номером та датою прийняття) «Про відмову у затвердженні документації із землеустрою та наданні у власність земельної ділянки» іншій особі – ОСОБА_2 було відмовлено у затвердженні проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, розташованої на території Миколаївської сільської ради Костянтинівського району Донецької обл., та наданні земельної ділянки у власність.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, відмовив у задоволенні позову про витребування земельної ділянки, мотивуючи своє рішення тим, що прокурор не довів незаконності вибуття спірної земельної ділянки із державної власності, право власності на яку зареєстровано за ОСОБА_1, а також не встановлено факту відсутності законних підстав для реєстрації за ОСОБА_1 права власності на цю ділянку. Наявність двох наказів під одним номером, але із різними текстами, зокрема, про відмову у затвердженні проєкту землеустрою ОСОБА_2 та про затвердження документації із землеустрою та надання земельної ділянки у власність без зміни цільового призначення ОСОБА_1 різних земельних ділянок, які територіально розташовані в різних районах, мають різне цільове призначення, не доводить недійсності якогось із цих документів та незаконність набуття вказаними особами права власності на земельні ділянки.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій в частині позовних вимог до ОСОБА_1 з огляду на таке.

Під час створення ідентичних за документарною інформацією та реквізитами документів в електронній та паперовій формі кожен з документів є оригіналом і має однакову юридичну силу.

У разі виявлення розбіжностей між відомостями на електронних та паперових носіях пріоритет мають відомості на паперових носіях.

Подання електронного доказу в паперовій копії саме по собі не робить такий доказ недопустимим. Суд може не взяти до уваги копію (паперову копію) електронного доказу у випадку якщо оригінал електронного доказу не поданий, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу.

Суди встановили, що розробка проєктно-технічної документації, державна реєстрація земельної ділянки у Державному земельному кадастрі

здійснювалися за ініціативою ОСОБА_1, у справі наявна відповідна копія наказу ГУ Держгеокадастру у Донецькій області від 02 березня 2020 року, який був наданий державному реєстратору для реєстрації права власності відповідачки, а прокурором не доведено належними та допустимими доказами підробки документів, на підставі яких ОСОБА_1 передано у власність спірну земельну ділянку.

Прокурор підтвердив факт відсутності оригіналів наявних у матеріалах справи копій наказів ГУ Держгеокадастру у Донецькій області від 02 березня 2020 року.

Верховний Суд виснував, що право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом. Наявність двох наказів з однаковими реквізитами але різним змістом, які стосуються різних земельних ділянок та різних осіб, без належних доказів підробки документів не може бути підставою для визнання недійсним права власності особи на земельну ділянку та її витребування. Паперова копія електронного документа не може бути належним доказом недійсності іншого документа з такими ж реквізитами

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2025 року у справі № 205/1871/23 (провадження № 61-6103св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131067128>.

2.3. Договір оренди земельної ділянки, укладений іноземцем у межах річного строку для її відчуження після отримання у спадщину, не порушує публічний порядок і не є нікчемним. Водночас конфіскація такої земельної ділянки за рішенням суду в разі її невідчуження у строки, встановлені земельним законодавством, є підставою для припинення не лише права власності, а й усіх інших прав, зокрема права оренди

20 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи касаційні скарги СТОВ «ДАК» та першого заступника керівника Рівненської обласної прокуратури у справі за позовом керівника Дубенської окружної прокуратури Рівненської області в інтересах держави в особі ГУ Держгеокадастру у Рівненській області до ОСОБА_1 та СТОВ «ДАК», третя особа – Тараканівська сільська рада Дубенського району Рівненської області, про припинення права власності на земельні ділянки шляхом їх конфіскації та продажу на земельних торгах, припинення дії договору оренди земельної ділянки та права її оренди.

На обґрунтування заявлених вимог прокурор зазначав, що іноземець успадкував дві земельні ділянки сільськогосподарського призначення, але протягом року їх не відчужив, як того вимагають ч. 4 ст. 81 та ч. 1 ст. 145 ЗК

України. Одну з ділянок він передав в оренду сільськогосподарському товариству. Прокурор просив припинити право власності іноземця шляхом конфіскації ділянок на користь держави з подальшим продажем на торгах, а також припинити дію договору оренди та право оренди товариства.

Суд першої інстанції задовольнив позов, вказавши, що відповідач, будучи іноземцем, не відчужив земельні ділянки у встановлений строк, тому вони підлягають конфіскації, а договір оренди та право оренди сільськогосподарського товариства – припиненню.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції в частині задоволення вимог про припинення дії договору оренди землі та права оренди земельної ділянки та відмовив в задоволенні цих вимог прокурора, вважаючи, що іноземець не мав права укласти договір оренди земель сільськогосподарського призначення, оскільки не є громадянином України. На думку суду, такий договір порушує публічний порядок і є нікчемним, адже стосується земель сільськогосподарського призначення – категорії, що перебуває під особливою охороною держави як складової національного багатства.

ВС у складі ОП КЦС з висновками апеляційного суду у скасованій частині не погодився, скасував постанову апеляційного суду в цій частині та залишив в силі рішення суду першої інстанції, наголосивши, що договір оренди земельної ділянки, укладений її власником, хоча і іноземцем, право власності якого підтверджується свідоцтвом про право на спадщину, протягом року з моменту набуття права власності у порядку спадкування, не може вважатися таким, що суперечить публічному порядку, а отже, не є нікчемним.

Водночас ВС у складі ОП КЦС підкреслив, що землі сільськогосподарського призначення дійсно є особливо цінною категорією, національним багатством і перебувають під особливою охороною закону. Саме тому вони можуть підлягати конфіскації у визначених законом випадках, що і є проявом публічного інтересу.

Невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений ЗК України строк є підставою для припинення права власності на земельну ділянку в судовому порядку, а не автоматично.

Крім того, ВС у складі ОП КЦС зазначив, що застосування конфіскації зумовлює настання таких правових наслідків, як припинення інших (аніж право власності) цивільних прав. Оскільки конфіскація є примусовою підставою припинення права власності на майно і переходу цього права до держави, вона не залежить від волі попереднього власника, а тому всі інші права (речові чи зобов'язальні) пов'язані з конфіскованим майном, повинні припинятися внаслідок припинення права власності.

Таким чином, припинення права власності іноземця на земельну ділянку шляхом її конфіскації тягне за собою припинення і права оренди цієї землі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду у складі ОП КЦС від 20 жовтня 2025 року у справі № 559/2900/23 (провадження № 61-12729сво24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131130640>.

2.4. Земельну ділянку, що вибула з володіння держави на підставі незаконного рішення компетентного органу внаслідок повторного використання особою права на безоплатне отримання земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства, може бути витребувано в останнього набувача відповідно до ч. 1 ст. 388 ЦК України, але з дотриманням його прав у випадку встановлення добросовісності

22 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом керівника Слов'янської окружної прокуратури, який діє в інтересах Миколаївської міської ради Краматорського району Донецької області до Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області, ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання недійсним наказу та витребування земельної ділянки.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що на час отримання у власність спірної земельної ділянки ОСОБА_1 використала своє право на безоплатне отримання у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства в межах норм безоплатної передачі земельних ділянок для даного виду використання. Такі дії призвели до вибуття з державної власності земельної ділянки.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, частково задовольнив позов. Судові рішення мотивовано тим, що, отримавши земельну ділянку на підставі завідомо неправдивих відомостей, ОСОБА_1 не набула права власності у передбаченому законом порядку, а тому не набув цього права і ОСОБА_2 як покупець, отже, існують підстави для витребування земельної ділянки на підставі ч. 1 ст. 388 ЦК України.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду у частині позовних вимог про витребування земельної ділянки, скасував рішення та передав справу в цій частині на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Пунктом «в» ч. 3, ч. 4 ст. 116 ЗК України передбачено, що безоплатна передача земельних ділянок у власність громадян провадиться у разі одержання земельних ділянок із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених цим Кодексом. Передача земельних ділянок безоплатно у власність громадян у межах норм, визначених цим Кодексом, провадиться один раз по кожному виду використання.

За змістом пункту «б» ч. 1 ст. 121 ЗК України громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності для ведення особистого селянського господарства в розмірі не більше 2,0 га.

У цій справі встановлено, що наказом ГУ Держгеокадастру у Донецькій області ОСОБА_1 незаконно надано земельну ділянку, площею 2,0 га, оскільки вона надала недостовірну інформацію та повторно отримала земельну ділянку для безоплатної приватизації, яку потім відчужила ОСОБА_3 на підставі договору купівлі-продажу земельної ділянки, а ОСОБА_3 надалі відчужив спірну земельну ділянку ОСОБА_2 на підставі договору купівлі-продажу.

Суди попередніх інстанцій вказали на обґрунтованість позовних вимог прокурора в частині витребування спірної земельної ділянки з володіння ОСОБА_2 та на те, що втручання держави у його право власності в цьому випадку є виправданим, оскільки порушення визначеного законодавством порядку надання земельних ділянок порушує суспільний інтерес на законний обіг землі як національного багатства, та положення законодавства України про зобов'язання органів влади діяти в межах своїх повноважень та у порядку, передбаченому законом. Недотримання такого порядку тягне за собою свавілля державних органів та знищення правового порядку у державі. На цій підставі суди дійшли висновків, що оскільки обраний позивачем спосіб захисту порушеного права відповідає правовій природі спірних правовідносин та не вбачається перешкод для застосування механізму, передбаченого у ст. 388 ЦК України, позов у частині витребування земельної ділянки у ОСОБА_2 підлягає задоволенню.

Зміна першого та подальших набувачів не змінює порядку обчислення та перебігу граничного строку для витребування майна, передбаченого цією частиною.

Спірна земельна ділянка вибула з володіння держави на підставі наказу ГУ Держгеокадастру у Донецькій області від 06 вересня 2018 року, за яким ОСОБА_1 надано земельну ділянку площею, 2,0 га.

Однак вказаний наказ прийнято із порушенням вимог статей 116, 118, 121 ЗК України, оскільки ОСОБА_1 уже використала своє право на безоплатне отримання у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства в межах норм безоплатної передачі земельних ділянок для даного виду використання.

Враховуючи викладене, Верховний Суд констатував, що спірна земельна ділянка вибула з володіння держави поза її волею, на підставі незаконного рішення компетентного державного органу, при цьому право на безоплатне отримання земельної ділянки державної або комунальної власності одного виду громадянин може використати один раз, тому відповідно до ч. 1 ст. 388 ЦК

України майно може бути витребувано в останнього набувача, однак з дотриманням його прав у випадку встановлення добросовісності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2025 року у справі № 243/2721/22 (провадження № 61-1325св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131243939>.

3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

3.1. Майно не може бути витребуване від добросовісного набувача, якщо воно було реалізоване на електронних торгах у порядку виконання судового рішення відповідно до ч. 2 ст. 388 ЦК України. При цьому добросовісність набувача презюмується, якщо відсутні відомості про обтяження майна у відповідних державних реєстрах на момент його придбання

01 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до приватного виконавця виконавчого округу Одеської області, ДП «Сетам», ОСОБА_3 про визнання електронних торгів недійсними, витребування майна з чужого незаконного володіння.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі зазначали, що вони є власниками спірної квартири. Рішенням суду позов банку задоволено та стягнуто солідарно з них заборгованість за кредитним договором, на підставі якого приватний виконавець відкрив виконавчі провадження і продав належну позивачам квартиру на прилюдних торгах ОСОБА_3. Позивачі вважають торги недійсними, оскільки приватний виконавець не здійснив пошук іншого їх майна, адже інше рухоме та нерухоме майно у позивачів є в наявності. Крім того, кредитні зобов'язання забезпечені іпотекою, предметом якої є земельна ділянка. Крім цього, вартість квартири визначена у п'ять разів менше ніж середня ринкова вартість квартири такої площі. Суб'єкт оціночної діяльності не досліджував квартиру, що суперечить чинному законодавству. На відчужену квартиру було накладено арешти.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмов у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що вимоги про визнання недійсними електронних торгів є неналежним способом захисту. ОСОБА_3 є добросовісним набувачем спірної квартири не дивлячись на те, що на квартиру було накладено арешт в межах кримінальних проваджень, про який він не знав, оскільки відповідні відомості були відсутні у державних реєстрах. Крім того, ОСОБА_3 придбав квартиру на електронних торгах в порядку

виконання судового рішення, а тому вказану квартиру не може бути у нього витребувано.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, зазначивши, що майно не може бути витребуване від добросовісного набувача, якщо воно було реалізоване на електронних торгах у порядку виконання судового рішення відповідно до ч. 2 ст. 388 ЦК України. При цьому добросовісність набувача презюмується, якщо відсутні відомості про обтяження майна у відповідних державних реєстрах на момент його придбання.

У тих випадках, коли має бути застосована вимога про витребування майна з чужого незаконного володіння, вимога власника про визнання права власності чи інші його вимоги, спрямовані на уникнення застосування приписів статей 387 і 388 ЦК України, є неефективними.

За загальним правилом, закріпленим у ст. 387 ЦК України, власник має необмежене право витребувати майно із чужого незаконного володіння.

Відповідно до ч. 2 ст. 388 ЦК України майно не може бути витребувано від добросовісного набувача, якщо воно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Водночас не доведено, що ОСОБА_3 знав про накладений арешт на квартиру, оскільки такі відомості не було внесено до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Таким чином, доказів недобросовісності набуття ОСОБА_3 спірної частини квартири на прилюдних торгах матеріали справи не містять.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2025 року у справі № 552/23430/23 (провадження № 61-5808св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130829122>.

3.2. Наявність договору оренди нерухомого майна не надає орендарю переважного права перед іпотекодержателем на задоволення вимог за рахунок предмета іпотеки. Для визнання недійсними договорів про відступлення права вимоги за кредитним та іпотечним договорами позивач має довести невідповідність правочинів вимогам закону та порушення його прав внаслідок їх укладення. У разі порушення прав орендаря власником майна орендар має право на захист своїх прав шляхом усунення перешкод у користуванні майном, розірвання договору або відшкодування збитків

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп», ОСОБА_2, ПАТ «Родовід Банк», ТОВ «Юкрейн Проперті Груп», ОСОБА_3 про визнання відкритих торгів (аукціону) з використанням електронної торгової системи недійсними, визнання недійсним

протоколу електронного аукціону, визнання недійсним договору про відступлення прав вимоги, визнання недійсним договору про відступлення прав за договором іпотеки, визнання недійсним договору про задоволення вимог іпотекодержателя, усунення перешкод у користуванні квартирою.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що між ним та ОСОБА_2 у грудні 2003 року було укладено договір оренди квартири. У 2007 році між ОСОБА_2 та ПАТ «Родовід Банк» було укладено кредитний договір та договір іпотеки, предметом якої стала належна ОСОБА_2 квартира. У зв'язку з невиконанням боржником кредитного договору квартиру було продано на аукціоні ОСОБА_3. Позивач вважає, що він як орендар квартири мав пріоритетне право на її придбання. Однак через порушення порядку опублікування відомостей про оголошення електронних торгів він не скористався таким правом, а також не був повідомлений про відступлення права вимоги за іпотечним договором на користь третіх осіб.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що договір іпотеки є чинним, а питання про визнання його таким, що не відповідає вимогам закону, позивач не ставив. Крім того, саме іпотекодержатель має переважне право перед іншими особами щодо вказаного майна. Водночас вимогу про витребування майна без пред'явлення вимоги про визнання договору іпотеки недійсним може ставити лише власник майна, що відповідає приписам статей 387, 388 ЦК України, що кореспондуються з приписами статей 319, 321 ЦК України, а з огляду на те, що позивач не є та ніколи не був власником спірної квартири, вимогу про витребування майна не може бути задоволено без визнання недійсним договору іпотеки.

Апеляційний суд змінив мотивувальну частину рішення, зазначивши, що позивач обрав неналежний спосіб захисту, який не приведе до відновлення порушених прав. Належним способом захисту відповідного переважного права наймача (орендаря) буде позов про переведення на останнього прав та обов'язків покупця відповідної речі.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Недійсність договору як приватно-правова категорія покликана не допускати або присікати порушення цивільних прав та інтересів або ж їх відновлювати. По своїй суті ініціювання спору про недійсність договору не для захисту цивільних прав та інтересів є недопустимим. Завданням цивільного судочинства є саме ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Такий захист можливий за умови, що права, свободи чи інтереси позивача власне порушені, а учасники використовують цивільне судочинство для такого захисту.

Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але

одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (частини 2, 3 ст. 215 ЦК України).

Суди попередніх інстанцій, встановивши фактичні обставини справи, які мають суттєве значення для її правильного вирішення, достатньо мотивовано виходили з того, що вимоги позивача до задоволення не підлягають, оскільки він не довів належними та допустимими доказами наявності передбачених законом підстав, які б могли свідчити про недійсність договорів про відступлення права вимоги за кредитним та іпотечним договорами, а також договору про задоволення вимог іпотекодержателя.

Позивач не доводив, яким вимогам закону, чинного на момент укладення оспорюваних договорів, не відповідали такі правочини.

Позивач також не навів обґрунтованих доводів, які б свідчили про порушення його прав внаслідок укладення іншими особами оспорених договорів. Оренда спірного нерухомого майна не доводить його переважне право перед іпотекодержателем на задоволення вимог за рахунок предмета іпотеки.

Згідно з додатковою угодою від 04 січня 2021 року № 4 до договору оренди квартири сторонами погоджено, що строк оренди становить 10 років з моменту прийняття її за актом здачі-приймання, який є невід'ємною частиною цього договору та був підписаний 01 квітня 2005 року.

Водночас до спірних правовідносин не підлягають застосуванню положення статей 387, 388 ЦК України, оскільки позивач не наділений правом витребувати спірне майно у набувача. Можливість витребування спірного майна з володіння іншої особи законодавець ставить у залежність насамперед від змісту правового зв'язку між позивачем та спірним майном, його волевиявлення щодо вибуття майна, а також від того, чи є володілець майна добросовісним чи недобросовісним набувачем, та від характеру набуття майна (оплатно чи безоплатно). Позивач ніколи не був власником спірної квартири. У випадку порушення власником майна прав орендаря останній має можливість їх захищати у передбачений законом або договором спосіб, зокрема шляхом усунення перешкод у користуванні майном, розірвання договору, відшкодування збитків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 932/4330/21 (провадження № 61-9158св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130860287>.

3.3. Пропуск річного строку звернення із заявою до страховика про виплату страхового відшкодування не є підставою для припинення матеріального права на відшкодування шкоди. Якщо потерпіла особа доведе, що вжила розумних заходів для отримання відшкодування та строк пропущено через не залежні від

неї причини, вона зберігає право на відшкодування шкоди в межах страхової суми за рахунок страховика у судовому порядку протягом строку позовної давності

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ПрАТ «СК «Еталон», третя особа – ОСОБА_3, про стягнення майнової шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що 01 грудня 2018 року сталася ДТП за участю транспортного засобу, яким він керував, та транспортного засобу, яким керував ОСОБА_3. Також до цієї події був причетний ОСОБА_2, який керував транспортним засобом, проте механічних пошкоджень його автомобіль не отримав. Постановою районного суду від 01 лютого 2019 року ОСОБА_2 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 122 КУпАП. Постановою апеляційного суду від 30 жовтня 2020 року на підставі п. 1 ст. 247 КУпАП провадження у справі про притягнення позивача до адміністративної відповідальності закрито за відсутністю в його діях адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 124 КУпАП. 30 листопада 2020 року та 28 січня 2021 року позивач звертався до страхової компанії із заявами про відшкодування майнової шкоди, завданої внаслідок ДТП, але отримав відмову з тих підстав, що пропустив строк для звернення. Крім того, 14 квітня 2021 року на адреси відповідачів були направлені претензії з проханням сплатити ОСОБА_1 суму майнової шкоди на підставі експертного дослідження, але відповіді не отримав.

Ухвалою районного суду затверджено мирову угоду, укладену 09 грудня 2021 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2, та закрито провадження у справі в цій частині.

Рішенням суду першої інстанції, яке залишено без змін постановою апеляційного суду, позов ОСОБА_1 до ПрАТ «СК «Еталон» про стягнення майнової шкоди залишено без задоволення, оскільки позивач пропустив річний строк звернення до страхової компанії про виплату страхового відшкодування.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, скасував рішення та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції, зазначивши, що суди зробили передчасні висновки про відмову у задоволенні позовних вимог до ПрАТ «СК «Еталон» про стягнення майнової шкоди зазначивши про таке.

Пропуск річного строку звернення із заявою до страховика (страхової компанії) не зазначений у законодавстві (ст. 12 ЦК України) як підстава для припинення матеріального права, цей строк не може бути розцінений як преклюзивний і такий, що припиняє існуюче право на отримання відшкодування

шкоди в розмірі регламентних виплат взагалі. Потерпіла особа при відмові страховика (страхової компанії) у виплаті регламентних платежів у зв'язку з пропуском річного строку має право на пред'явлення вимоги до страховика (страхової компанії) винної у спричиненні шкоди особи про відшкодування шкоди в межах страхової суми протягом строку позовної давності. У випадку якщо потерпіла особа звернеться до страховика (страхової компанії) за відшкодуванням шкоди з пропуском встановленого річного строку, однак доведе, що нею здійснено розумних заходів для отримання відшкодування за рахунок страховика, та строк пропущено через незалежні від потерпілої особи причини, вона має право на відшкодування шкоди в межах страхової суми за рахунок страховика (страхової компанії) винної у спричиненні шкоди особи, у тому числі у судовому порядку.

Підставою для відмови у здійсненні страхового відшкодування (регламентної витрати) є неподання заяви про страхове відшкодування впродовж одного року, якщо шкода заподіяна майну потерпілого, і трьох років, якщо шкода заподіяна здоров'ю або життю потерпілого, з моменту скоєння ДТП (підп. 37.1.4 п. 37.1 ст. 37 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»).

Проте суди не врахували, що позивач вперше звернувся до ПрАТ «СК «Еталон» 04 грудня 2018 року та надав страховій компанії документи з ознаками страхового випадку.

Також суди не з'ясували, чи було звернення позивача до ПрАТ «СК «Еталон», яке мало місце 04 грудня 2018 року із поданням, крім повідомлення про настання події з ознаками страхового випадку, що передбачене п. 33.1.4 ст. 33 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», а й документів, що передбачені у ст. 35.2 Закону, по суті поданням заяви про виплату страхового відшкодування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 752/11365/21 (провадження № 61-10667св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130956248>.

3.4. Банк має право відмовитися від підтримання ділових відносин з клієнтом у разі встановлення неприйнятно високого ризику, що ґрунтується на виявленні підозрілої фінансової діяльності, невідповідності заявлених джерел походження коштів фактичним операціям та перевищенні планового обсягу операцій,

за умови документального обґрунтування підозр і рішення відповідно до законодавства про фінансовий моніторинг

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Райффайзен Банк» про захист прав споживачів.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялася на те, що банк відмовився у підтриманні ділових відносин з нею з 12 грудня 2024 року у зв'язку із встановленням неприйнятно високого рівня ризику та закриття її рахунок. Банк посилався на абз. 3 ч. 1 ст. 15 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Вважає, що дії АТ «Райффайзен Банк» з блокування банківської платіжної картки є неправомірними, а відмова від підтримання ділових відносин є протиправною, оскільки банк не надав доказів, які б свідчили про вчинення нею підозрілої фінансової (фінансових) операції, не вказав на ненадання нею інформації для перевірки здійснення фінансових операцій, а тому відсутні як фактичні, так і правові підстави для обмеження банківського обслуговування, відмови від підтримання ділових відносин.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що встановлені у справі обставини свідчать про те, що характер операцій по рахунку позивача не відповідає джерелам надходження коштів, заявлених позивачем при встановленні ділових відносин з банком.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, констатувавши, що в силу вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, банк наділений правом в односторонньому порядку відмовитися від ділових відносин з клієнтами з неприйнятно високим ризиком, в тому числі шляхом розірвання ділових відносин, закриття рахунку.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати посилені заходи належної перевірки щодо клієнтів, ризик ділових відносин з якими (ризик фінансової операції без встановлення ділових відносин яких) є високим (ч. 1 ст. 12 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»).

У цій справі встановлено, що за результатами проведеного АТ «Райффайзен Банк» аналізу фінансових операцій, інформації про клієнта – фізичну особу – ОСОБА_1, банк виявив, що проведені у період з 02 вересня до 09 грудня 2024 року операції є сумнівними, зокрема, на її рахунок надходили

платежі переважно як зарахування від різних фізичних осіб без ідентифікації платників через платіжні системи та сервіси, які в подальшому переважно переховувано через платіжні системи на інші картки використано як розрахунки через онлайн-сервіси, знято готівкою тощо, наявне перевищення фактичних надходжень над доходом / максимальною сумою планових операцій, заявлених клієнтом, виявлена невідповідність джерел походження коштів. За результатами вказаних обставин складено обґрунтований висновок щодо сформованої підозри від 12 грудня 2024 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 759/1627/25 (провадження № 61-9422св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130860285>.

3.5. У приватноправових відносинах з іноземним елементом суди повинні першочергово з'ясувати наявність чи відсутність згоди сторін про вибір права, що підлягає застосуванню до таких правовідносин. Якщо один з учасників є іноземцем, кошти перераховуються з рахунку в іноземній країні та у призначенні платежу використовуються іноземні терміни, суд зобов'язаний визначити, яке право (українське чи іноземне) слід застосовувати до спірних правовідносин, перш ніж робити висновки щодо суті спору

29 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційні скарги ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину та стягнення грошових коштів.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що на виконання договору доручення здійснив 39 платежів зі свого рахунку у Великобританії на рахунок ОСОБА_2 у АТ «ПУМБ» на загальну суму 84 156,60 фунтів стерлінгів для організації відповідачем сумісного бізнесу (салону краси) та придбання квартири на його ім'я для проживання під час візитів до м. Києва. Відповідач запевнила його, що для більш швидкого проходження фінансового моніторингу з боку банку краще вказати, що ці кошти є подарунком. ОСОБА_2 отримала грошові кошти та прийняла їх, чим підтвердила свою згоду на виконання доручення позивача. Проте в травні 2020 року ОСОБА_2 повідомила позивачу, що бізнес є збитковим та вона продала обладнання, клієнтську базу та право оренди салону іншій особі та запевнила позивача, що на вказані грошові кошти купить квартиру на ім'я позивача, однак придбала та зареєструвала квартиру на своє ім'я.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, оскільки позивач за власним волевиявленням, що відповідало його внутрішній волі,

перераховував відповідачу в дар кошти. Також позивач не надав доказів на підтвердження того, що між сторонами існували договірні відносини за усним договором доручення, виконання сторонами умов цього договору доручення та недодержання сторонами вимог закону при його укладанні.

Апеляційний суд позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що сума спірних грошових коштів перевищує п'ятидесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, сторонами не укладався договір дарування у встановленій законом формі, а тому спірні кошти не є дарунком в розумінні ст. 717 ЦК України. Крім того, перепискою між сторонами з месенджера «Viber» підтверджується, що позивач перераховував кошти відповідачу з метою отримання ним в подальшому прибутків від діяльності салону краси та з метою придбання квартири для проживання позивача під час перебування в м. Києві. Оскільки матеріали справи не містять доказів на підтвердження того, що між сторонами був укладений договір доручення, а також інші договори, в тому числі про спільну діяльність, то правовідносини між сторонами не є договірними, а тому заявлені позовні вимоги повинні вирішуватися відповідно до ст. 1212 ЦК України.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, рішення скасував, справу передав справу на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Право, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин з іноземним елементом, визначається згідно з колізійними нормами та іншими положеннями колізійного права цього Закону, інших законів, міжнародних договорів України (ч. 1 ст. 4 ЗУ «Про міжнародне приватне право»).

У разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочином. Якщо інше не передбачено або не впливає з умов, суті правочину або сукупності обставин справи, то правочин більш тісно пов'язаний з правом держави, у якій сторона, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту правочину, має своє місце проживання або місцезнаходження (частини 2, 3 ст. 32 ЗУ «Про міжнародне приватне право»).

Однак суди не звернули уваги на те, що зазначена справа – це справа з іноземним елементом, оскільки один з учасників правовідносин – позивач – є іноземцем, грошові кошти перераховувались з рахунку, відкритого у Великій Британії, у призначенні платежу яких зазначено слово англійською мовою «GIFT».

Крім того, при визначенні права у приватноправових відносинах з іноземним елементом першочергово підлягає з'ясуванню наявності чи відсутності згоди сторін договору про вибір права, що підлягає застосуванню до цього договору.

Таким чином, суди не з'ясували, чи була згода сторін про вибір права України, не визначили право, що підлягає застосуванню до правовідносин

з іноземним елементом (України чи Великої Британії) та зробили передчасні висновки про застосування права України до спірних правовідносин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 жовтня 2025 року у справі № 369/16696/20 (провадження № 61-5746св24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131457534>.

4. Спори, що виникають із трудових правовідносин

4.1. Перебування працівника під вартою в день написання заяви про звільнення за власним бажанням не свідчить про відсутність волевиявлення чи застосування психологічного тиску. Роботодавець має право звільнити працівника раніше двотижневого строку за наявності відповідного прохання працівника, без необхідності обґрунтування причин дострокового припинення трудових відносин, але із зазначенням дати звільнення відповідно до ст. 38 КЗпП України

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Філії ДУ «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Львівській області, ДУ «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України», треті особи: Львівська багатoproфільна лікарня № 19 Філії ДУ «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Львівській області, начальник Філії ДУ «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Львівській області, про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялася на те, що вона працювала на посаді завідувача хірургічного відділення Львівської багатoproфільної лікарні № 19. Під час її перебування під вартою у слідчому ізоляторі, невідомий чоловік у військовій формі, застосовуючи до неї психологічне насильство у формі погроз та залякувань, примусив її написати заяву про звільнення з роботи за власним бажанням. Зазначала, що вільного волевиявлення на звільнення за власним бажанням у неї не було. У заяві про звільнення за власним бажанням не наведено передбачених ч. 1 ст. 38 КЗпП України підстав для термінового звільнення з роботи.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що сам по собі факт перебування позивача під вартою в день написання заяви про звільнення

за власним бажанням не свідчить про застосування до неї психологічного тиску при написанні заяви та відсутність у неї волевиявлення на припинення трудових відносин з роботодавцем. Крім того, роботодавець при звільненні працівника на підставі положень ст. 38 КЗпП України вправі здійснити таке звільнення на прохання працівника раніше двотижневого строку, без зазначення причин, але з зазначенням дати звільнення.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, звернувши увагу на те, що перебування працівника під вартою в день написання заяви про звільнення за власним бажанням не свідчить про відсутність волевиявлення чи застосування психологічного тиску. Роботодавець має право звільнити працівника раніше двотижневого строку за наявності відповідного прохання працівника, без необхідності обґрунтування причин дострокового припинення трудових відносин, але із зазначенням дати звільнення відповідно до ст. 38 КЗпП України.

У цій справі встановлено, що відповідно до заяви про звільнення за власним бажанням від 22 квітня 2024 року, яка підписана позивачем, остання просила звільнити її із займаної посади за власним бажанням 23 квітня 2024 року.

Не спростовано належними та допустимими доказами той факт, що написана позивачем заява не відповідала її волевиявленню станом на момент її написання.

Крім того, у позивача була можливість направити роботодавцю відповідну заяву про відкликання раніше поданої заяви про звільнення за власним бажанням у строк, встановлений законом, чого вона не зробила.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 462/4233/24 (провадження № 61-8052св25) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131067151>.

4.2. Звільнення працівника на підставі п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України можливе у разі встановлення роботодавцем невідповідності працівника займаній посаді протягом строку випробування. Роботодавець самостійно визначає відповідність працівника посаді та наділений свободою розсуду при оцінці результатів випробування. Обов'язковими умовами законності такого звільнення є: письмове попередження працівника про звільнення за три дні та здійснення звільнення в межах строку випробування. Підставою для звільнення може бути тільки невідповідність працівника посаді, а не порушення трудової дисципліни

15 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1

до АТ «Укрзалізниця» про поновлення на роботі, виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що між ним та АТ «Укрзалізниця» укладено строковий трудовий договір та з 22 січня 2021 року його прийнято на посаду менеджера відділу внутрішньої безпеки Офісу з безпеки АТ «Укрзалізниця» з випробуванням протягом трьох місяців. Наказом АТ «Укрзалізниця» від 16 квітня 2021 року позивача звільнено з цієї посади у зв'язку із встановленням невідповідності займаній посаді протягом строку випробування на підставі п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України.

Суд першої інстанції частково задовольнив позов, мотивуючи своє рішення тим, що відповідач не надав суду доказів на підтвердження виконання передбаченого п. 1 ст. 29 КЗпП України обов'язку щодо ознайомлення позивача з посадовою інструкцією та положенням про структурний підрозділ, що виключає можливість встановлення невідповідності позивача займаній посаді, на яку його прийнято, або виконуваних робіт.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції, ухвалив нове про відмову у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що роботодавець не порушив процедури звільнення працівника на підставі п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України, оскільки позивача за його згодою було прийнято на посаду менеджера зі строком випробування три місяці й у цей період роботодавець, діючи у межах своїх дискреційних повноважень, встановив, що позивач не пройшов випробування.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, звернувши увагу на те, що у разі встановлення власником або уповноваженим ним органом невідповідності працівника займаній посаді, на яку його прийнято, або виконуваних робіт він має право протягом строку випробування звільнити такого працівника, письмово попередивши його про це за три дні (ч. 2 ст. 28 КЗпП України)

При прийнятті на роботу, даючи згоду на випробування, працівник фактично дає згоду і на можливість розірвання з ним трудового договору, якщо протягом строку випробування роботодавцем буде встановлено невідповідність його роботі, на яку його прийнято.

Отже, підставою для звільнення за результатами випробування може бути тільки невідповідність працівника посаді, на яку він прийнятий.

У цій справі встановлено, що 06 квітня 2021 року ОСОБА_1 керівником були надані завдання у період строку випробування, з якими позивач ознайомився, не висловивши заперечень чи зауважень. Про результати виконаних завдань позивач подав керівництву звіт. За результатами розгляду звіту 15 квітня 2021 року керівник позивача повідомив в. о. голови правління АТ «Укрзалізниця» про неналежне виконання ОСОБА_1 поставлених завдань і про те, що ОСОБА_1 не пройшов випробування.

Верховний Суд констатував, що вирішення питання відповідності працівника займаній посаді є правом роботодавця, який приймає таке рішення за наслідками роботи працівника у період строку випробування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2025 року у справі № 757/26553/21 (провадження № 61-7679св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131035191>.

4.3. Звільнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у зв'язку з конфліктом інтересів є правомірним, лише якщо такий конфлікт має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб. За відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів на момент звільнення (наприклад, через припинення сімейних відносин із підпорядкованою особою) таке звільнення є незаконним і працівник підлягає поновленню на роботі з виплатою середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

15 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Управління освіти Коломийської міської ради про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що наказ про його звільнення є незаконним, оскільки конкретної підстави, через яку його звільнено у зв'язку із конфліктом інтересів, не містить (який саме конфлікт інтересів мав місце і коли).

Суд першої інстанції частково задовольнив позов, зазначивши, що трудовий договір із працівником, у тому числі і директором ліцею, може бути розірвано виключно у випадку наявності у працівника конкретно визначеного реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, передбачений ЗУ «Про запобігання корупції». Однак оспорений наказ про звільнення позивача не містить конкретно визначеного реального чи потенційного конфлікту інтересів, у зв'язку із наявністю якого його було звільнено.

Апеляційний суд не погодився із такими рішенням, скасував його та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що в діях позивача наявний потенційний конфлікт інтересів, що має постійний характер, роботодавець із дотриманням вимог ЗУ «Про запобігання корупції» вжив заходи щодо зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів, запропонувавши позивачеві переведення на наявну посаду заступника директора, однак останній не надав згоди на переведення, отже, такий крайній

захід, як звільнення для врегулювання конфлікту інтересів, застосований управлінням освіти законно.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду та залишив в силі рішення суду першої інстанції, зокрема, зазначивши, що роботодавець вправі запроваджувати обмеження щодо спільної роботи на одному і тому ж підприємстві, в установі, організації осіб, які є близькими родичами чи свояками (батьки, подружжя, брати, сестри, діти, а також батьки, брати, сестри і діти подружжя), якщо у зв'язку з виконанням трудових обов'язків вони безпосередньо підпорядковані або підконтрольні один одному (ст. 25-1 КЗпП України).

Звільнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи з займаної посади у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів здійснюється лише в разі, якщо реальний чи потенційний конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер і не може бути врегульований іншим способом, тобто звільнення особи є крайнім способом врегулювання конфлікту інтересів.

У цій справі встановлено, що 30 листопада 2021 року позивач розірвав шлюб із дружиною, яка безпосередньо перебувала у його підпорядкуванні, тобто задовго до видання наказу про його звільнення у 2023 році.

Отже, на час звільнення позивача з роботи конфлікту інтересів не було.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2025 року у справі № 346/5929/23 (провадження № 61-2886св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131096900>.

4.4. Суд може встановити в судовому порядку факт настання нещасного випадку на виробництві, що є підставою для проведення відповідного розслідування роботодавцем або його правонаступником. Однак суд не уповноважений встановлювати або вважати доведеним факт пов'язаності чи непов'язаності нещасного випадку з виробництвом, оскільки такі висновки належать до повноважень відповідної комісії (спеціальної комісії) з розслідування нещасного випадку

29 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ТОВ «АС-АГРО» у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «АС-АГРО», треті особи: Управління Держпраці у Миколаївській області, ГУ ПФ України у Миколаївській області, про встановлення факту настання нещасного випадку на виробництві.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалася на те, що водій вантажного автомобіля здійснив наїзд на двох працівників ТОВ «АС-АГРО» ОСОБА_3 та ОСОБА_2 під час виконання ними трудових обов'язків з проведення

робіт по ремонту дорожнього покриття, які внаслідок цього отримали тілесні ушкодження та загинули на місці події. Водія транспортного засобу вироком суду визнано винним у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 286 КК України. Однак за цим фактом розслідування нещасного випадку проведено не було, а встановити цей факт у позасудовому порядку немає можливості.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, задовольнив позов, зазначивши, що факт нещасного випадку, який стався з працівником ТОВ «АС-АГРО» ОСОБА_2 під час виконання трудових обов'язків, підтверджено наявними у матеріалах справи доказами та який у позасудовому порядку неможливо встановити.

Верховний Суд змінив рішення судів попередніх інстанцій шляхом виключення висновків судів щодо пов'язаності з виробництвом нещасного випадку, який стався з ОСОБА_2 з огляду на таке.

Обов'язок провести розслідування нещасного випадку та оформити відповідні документи покладено на роботодавця, а в разі його відмови таке питання вирішується посадовою особою органу державного нагляду за охороною праці.

Пунктом 29 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 337, визначено, що факт настання нещасного випадку та/або гострого професійного захворювання (отруєння) на виробництві може бути встановлено в судовому порядку. Якщо такий факт встановлено в судовому порядку і нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) не підлягають спеціальному розслідуванню, розслідування організовує підприємство (установа, організація), де сталися такі випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння), або його правонаступник у разі реорганізації цього підприємства (установи, організації).

У цій справі суди встановили, що роботодавцем не було дотримано положень ЗУ «Про охорону праці», статей 153, 171 КЗпП України, Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 337, щодо ініціювання проведення спеціального розслідування нещасного випадку із працівником товариства.

Верховний Суд констатував, що суди дійшли загалом правильних висновків про встановлення факту настання нещасного випадку із працівником ТОВ «АС-АГРО» ОСОБА_2 і таке рішення є підставою для проведення відповідного розслідування.

Водночас суди не звернули уваги, що визнання нещасного випадку пов'язаним чи не пов'язаним з виробництвом належить до повноважень

відповідної комісії (спеціальної комісії) з розслідування нещасного випадку, оскільки суд не уповноважений встановлювати або вважати доведеним факт пов'язаності чи непов'язаності нещасного випадку з виробництвом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 жовтня 2025 року у справі № 484/5574/24 (провадження № 61-6378св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495135>.

5. Спори, що виникають із житлових правовідносин

5.1. Право співвласника на отримання інформації про діяльність ОСББ є гарантованим законом та статутом об'єднання і безпосередньо пов'язане з правом на участь в управлінні ОСББ. Формальні недоліки адвокатського запиту, зокрема відсутність копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не можуть бути підставою для відмови у наданні такої інформації. ОСББ зобов'язане надати співвласнику необхідні документи та відомості, за винятком персональних даних інших осіб, що становлять конфіденційну інформацію

22 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «К5», про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що у нього виник ряд запитань щодо прозорості і законності діяльності правління ОСББ «К5», в зв'язку з чим він з метою отримання документів та інформації стосовно діяльності ОСББ «К5» двічі звертався через адвоката з відповідними адвокатськими запитами, зокрема, щодо надання інформації, однак внаслідок протиправної поведінки (неправомірних дій та бездіяльності) відповідача та порушення його прав, як співвласника багатоквартирного будинку, не отримав такої інформації.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову. Рішення мотивовано тим, що через відсутність у додатках до адвокатських запитів копій документів, передбачених абз. 2 ч 1 ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме копії свідоцтва на право заняття адвокатською діяльністю, запит не може вважатися оформленим належним чином, що є правовою підставою для відмови у наданні витребуваної інформації та документів.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, скасував постанову апеляційного суду та направив справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Згідно з нормами ЗУ «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» та ЗУ «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» співвласник має право одержувати в установленому порядку інформацію про діяльність ОСББ.

Право співвласника на отримання інформації про діяльність ОСББ є одним з найважливіших прав такої особи і безпосередньо пов'язане із правом на участь в управлінні ОСББ.

Реалізація співвласником своїх прав, пов'язаних з прийняттям рішень про діяльність ОСББ, неможлива без необхідної і достатньої інформації для прийняття відповідних рішень.

При вирішенні питань реалізації права співвласника на інформацію про діяльність ОСББ, слід враховувати, що витребувана співвласником інформація змістовно має слугувати реалізації інших прав, що надаються співвласнику ЗУ «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», іншими нормативними актами та статутом ОСББ.

Наведеного суди попередніх інстанцій не врахували, відмовляючи у позові, не звернули уваги на те, що відсутність відповіді на неналежним чином оформлений адвокатський запит не перешкоджає вирішенню по суті спору щодо надання саме позивачу (а не його представнику – адвокату) витребуваної інформації та документів.

Верховний Суд констатував, що об'єднання має надати співвласнику для ознайомлення документи, інформацію, визначені ЗУ «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» та ЗУ «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», а також статутом об'єднання, за винятком персональних даних співвласників багатоквартирного будинку та інших фізичних осіб, що є конфіденційною інформацією. Якщо документ містить персональні дані, такий документ надається для ознайомлення з вилученням персональних даних як конфіденційної інформації.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2025 року у справі № 756/2961/24 (провадження № 61-16513св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131196189>.

6. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

6.1. Договір позики, за яким один із подружжя отримує грошові кошти в борг, не потребує письмової згоди іншого з подружжя, оскільки позичальник при цьому не розпоряджається спільним майном подружжя

01 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання недійсним договору позики.

На обґрунтування заявлених вимог позивачка посилялася на те, що не знала про укладення її чоловіком ОСОБА_2 договору позики і вважає, що отримані кошти не були витрачені в інтересах сім'ї.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що оспорюваний договір позики не потребував письмової згоди іншого з подружжя, оскільки позичальник, беручи у борг грошові кошти, спільним майном не розпоряджався.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, зазначивши про те, що за своєю суттю договір чи розписка про отримання в борг грошових коштів є документом, який підтверджує укладення договору, визначає його умови, а також засвідчує отримання позичальником від кредитора певної грошової суми або речей.

Договір позики вважається укладеним з моменту передання грошей або речей, у разі відсутності цієї істотної умови договір вважається неукладеним.

У цій справі встановлено, що 18 грудня 2014 року між ОСОБА_3 та ОСОБА_2 укладений письмовий договір позики. На підтвердження отримання ОСОБА_2 коштів, зазначених у договорі позики, останній власноруч написав відповідну розписку.

Верховний Суд виснував, що договір позики, за яким один із подружжя отримує грошові кошти в борг, не потребує письмової згоди другого з подружжя, оскільки це не є розпорядженням спільним майном подружжя. Положення ст. 65 СК України щодо необхідності згоди на укладення правочину, що виходить за межі дрібного побутового, стосуються випадків розпорядження спільним майном, а не отримання грошових коштів у позику. Тому відсутність згоди другого з подружжя не є підставою для визнання договору позики недійсним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2025 року у справі № 473/4406/24 (провадження № 61-7384св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130829121>.

7. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

7.1. Член житлово-будівельного кооперативу, який повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру до 2013 року, набуває права власності на це майно незалежно від державної реєстрації такого права. У разі відсутності спадкоємців за законом та заповітом така квартира може бути визнана відумерлою спадщиною

15 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Дніпровської міської ради у справі за заявою Дніпровської міської ради, заінтересовані особи: приватний нотаріус Дніпровського міського нотаріального округу, ЖБК № 315, про визнання спадщини відумерлою.

Заяву мотивовано тим, що за життя ОСОБА_1 отримала ордер від 20 квітня 1982 року на право заняття однокімнатної квартири та за життя виплатила всі пайові внески за цю квартиру в повному обсязі, однак право власності належним чином не оформила. Після її смерті відкрилася спадщина на спірну квартиру. Оскільки спадкоємців у спадкодавиці немає, заявник просив визнати спадщину відумерлою.

Суд першої інстанції задовольнив позов, зазначивши про доцільність визнання спадщини відумерлою з передачею її у власність територіальної громади, оскільки спадкоємців після смерті ОСОБА_1 не встановлено, до органів нотаріату із заявою про прийняття спадщини спадкоємці не зверталися, відомостей щодо складання спадкодавцем заповіту немає.

Апеляційний суд не погодився з рішенням суду першої інстанції, скасував його та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що в матеріалах справи відсутні докази, які свідчили б про те, що ОСОБА_1 за життя набула в установленому законом порядку право власності на спірну квартиру.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову апеляційного суду скасував та залишив в силі рішення суду першої інстанції, вказуючи на те, що спадкодавиця, будучи членом ЖБК № 315, повністю сплатила пайовий внесок за спірну квартиру. Оскільки законодавство до 2013 року не передбачало обов'язкової державної реєстрації права власності, тому ОСОБА_1 була такою, що набула право власності на спірну квартиру.

Ураховуючи, що спадкоємців за заповітом і за законом немає або спадкоємці усунені від права на спадкування, або спадкоємці не прийняли спадщину чи відмовилися від її прийняття, є правові підстави про визнання

спадщини відумерлою та про передачу її територіальній громаді відповідно до закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2025 року у справі № 201/1512/22 (провадження № 61-13936св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131067403>.

7.2. У разі смерті особи, яка б мала право на обов'язкову частку у спадщині, до відкриття спадщини за заповітом, таке право не спадкується та не переходить до спадкоємців такої особи. Правила спадкування за правом представлення (спадкування за законом) не стосуються права на обов'язкову частку

20 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, яка діє в інтересах малолітнього сина ОСОБА_2, у справі за позовом ОСОБА_1, яка діє в інтересах малолітнього сина ОСОБА_2, до ОСОБА_3, третя особа – приватний нотаріус, про визнання недійсними свідоцтв про право на спадщину, скасування рішення про державну реєстрацію, припинення права власності.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач зазначала, що у зв'язку з належністю малолітньому ОСОБА_2 права на обов'язкову частку у спадковому майні за правом представлення після смерті батька ОСОБА_4, який був особою з інвалідністю другої групи, вона в інтересах сина подала до приватного нотаріуса заяву про видачу свідоцтв про право на спадщину на обов'язкові частки після смерті ОСОБА_4. Однак приватний нотаріус відмовив їй у видачі свідоцтв про право на спадщину на обов'язкову частку після смерті ОСОБА_4, оскільки її син не має права на обов'язкову частку після смерті ОСОБА_5 і ОСОБА_6 (баба та дід) відповідно до ст. 1241 ЦК України.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, оскільки право на обов'язкову частку у спадщині має особистий характер і не може перейти до іншої особи в порядку спадкування. ОСОБА_4, який мав би право на обов'язкову частку, помер раніше своїх батьків, тому він не прийняв і не міг прийняти після них спадщину, зокрема у порядку реалізації права на обов'язкову частку у спадщині після смерті своїх батьків.

ВС у складі ОП КЦС погодився з висновками судів, вказавши про те, що за змістом ч. 1 ст. 1266 ЦК України внуки, правнуки спадкодавця спадкують лише ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові, бабі, дідові, якби вони були живими на час відкриття спадщини, без вказівки, «в тому числі обов'язкову частку та неохоплену заповітами частку». Таке тлумачення ч. 1 ст. 1266 ЦК України є цілком логічним, оскільки серед суб'єктів, перелічених у цій

статті, окремо не позначено суб'єктів, що мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Суб'єкти, які здійснюють право спадкування, — це особи, які набули право на спадкування. До такого набуття суб'єктивне право на спадкування не виникає. Відповідно, можливості прийняти спадщину у таких суб'єктів немає.

У спадковому праві існують конструкції похідного спадкування, коли право спадкування пов'язується не безпосередньо із відкриттям спадщини після смерті спадкодавця, а «вплітається» в структуру спадкового правовідношення, ускладнену іншими юридичними фактами, — смерть спадкоємця, відмова його від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця тощо. Конструкції похідного спадкування, зокрема, спадкування за правом представлення (спадкове заміщення), спадкова трансмісія, адресна відмова від прийняття спадщини розміщені законодавцем в різних нормах книги 6 ЦК України, але підпорядковуються єдиним правилам, що визначають їх закономірності. Тому перехід права на обов'язкову частку у спадщині не відбувається з використанням конструкцій похідного спадкування. Як наслідок, право на обов'язкову частку не може переходити до інших осіб, навіть якщо вони є спадкоємцями за законом чи за заповітом. Відповідно, право на обов'язкову частку не може переходити ні в порядку спадкової трансмісії (ч. 1 ст. 1276 ЦК України), ні за правом представлення, ні в порядку адресної відмови від прийняття спадщини (ст. 1274 ЦК України) або в інший спосіб передання спадкових прав.

ВС у складі ОП КЦС виснував, що у разі смерті особи, яка б мала право на обов'язкову частку у спадщині, до відкриття спадщини за заповітом, таке право не спадкується та не переходить до спадкоємців такої особи. Правила спадкування за правом представлення (спадкування за законом) не стосуються права на обов'язкову частку.

Детальніше з текстом постанови ВС у складі ОП КЦС від 20 жовтня 2025 року у справі № 686/936/22 (провадження № 61-3647сво24) можна ознайомитися за посиланням — <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131357635>.

8. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди

8.1. Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки, відшкодовується дітям такої особи особою, яка на відповідній правовій підставі володіє об'єктом, використання якого створює підвищену небезпеку, незалежно від вини такої особи. Якщо частина моральної шкоди була відшкодована страховою компанією в межах ліміту страхового

відшкодування, решта суми підлягає стягненню з власника джерела підвищеної небезпеки

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу військової частини Національної гвардії України у справі за позовом ОСОБА_1, яка діє в інтересах малолітнього ОСОБА_2, до військової частини Національної гвардії України про відшкодування шкоди, завданої смертю фізичної особи.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялася на те, що водій, перебуваючи на службі та керуючи службовим автомобілем, порушив вимоги ПДР, не вжив термінового гальмування, здійснив наїзд на пішохода ОСОБА_3, який від отриманих тілесних ушкоджень загинув. ОСОБА_2 є сином загиблого ОСОБА_3 та на день його смерті перебував на його утриманні. Внаслідок смерті батька ОСОБА_2 заподіяна майнова та моральна шкода. Оскільки автомобіль перебував у володінні військової частини, цивільна відповідальність за шкоду, заподіяну внаслідок смерті ОСОБА_3, має бути покладена на військову частину.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, частково задовольнив позов, зазначивши, що наявні підстави для стягнення з відповідача грошових коштів на відшкодування шкоди, завданої малолітньому смертю батька, оскільки вироком суду встановлено, що винною особою є водій, який на момент ДТП перебував на військовій службі у військовій частині та керував транспортним засобом, який знаходився на фінансовому обліку цієї військової частини.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, зазначивши, що шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку.

Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки, відшкодовується чоловікові (дружині), батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим) такої особи, а також особам, які проживали з нею однією сім'єю, особою, яка на відповідній правовій підставі володіє об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку, незалежно від вини такої особи.

Встановивши, що ОСОБА_2 є сином загиблого, суди попередніх інстанцій, проаналізувавши доводи сторін, надавши належну оцінку доказам у справі, дійшли правильних висновків про наявність підстав для відшкодування дитині моральної шкоди, заподіяної смертю батька.

Оскільки дитина позбавлена можливості отримувати піклування та допомогу від батька, що тягне за собою порушення її нормальних життєвих зв'язків, суди обґрунтовано визначили розмір відшкодування моральної шкоди в сумі 238 400,00 грн.

Відповідно до п. 27.3. ст. 27 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (який був чинним на момент розгляду справи судом першої інстанції) страховик відшкодовує моральну шкоду, заподіяну смертю фізичної особи, її чоловіку (дружині), батькам (усиновлювачам) та дітям (усиновленим). Загальний розмір такого страхового відшкодування (регламентної виплати) цим особам стосовно одного померлого становить 12 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановлених законодавством на день настання страхового випадку, і виплачується рівними частинами.

Оскільки ПАТ «НАСК «Оранта» в межах ліміту страхового відшкодування, визначеного вказаним Законом, сплатило матері малолітньої дитини, яка діє в його інтересах, 38 400,00 грн на відшкодування моральної шкоди, суди дійшли правильного висновку про стягнення з відповідача як власника джерела підвищеної небезпеки решти моральної шкоди у розмірі 200 000,00 грн.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 753/16824/18 (провадження № 61-5644св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130860277>.

8.2. Диспетчер оперативно-диспетчерської служби приймає рішення щодо обслуговування виклику або зобов'язаний самостійно забезпечити переадресацію виклику іншій службі через систему «Централь 103» у разі, якщо це необхідно для своєчасного надання екстреної медичної допомоги. Надання заявнику номера телефону для самостійного повторного виклику швидкої допомоги виходить за межі повноважень диспетчера та суперечить установленому порядку дій. Таке порушення може розцінюватися як протиправна бездіяльність і бути підставою для відшкодування завданої моральної шкоди

22 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до КНП «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф м. Києва» виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), треті особи: Київська обласна військова адміністрація, Київська міська рада (Київської міської державної адміністрації), Комунальне некомерційне підприємство Київської обласної ради «Київський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф», Департамент охорони здоров'я виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної

адміністрації), про визнання рішення протиправним, відшкодування майнової та моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалася на те, що диспетчером прийому виклику оперативно-диспетчерської служби КНП «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф м. Києва» було прийнято помилкове тактико-логістичне рішення щодо реєстрації виклику без урахування тієї обставини, що адреса виклику відноситься до умовного району обслуговування відповідача, яке знаходиться значно ближче до адреси виклику. Вказаними діями диспетчер фактично відмовила їй в обслуговуванні, оскільки не передала виклик між оперативно-диспетчерськими службами через інформаційно-аналітичну систему «Централь 103» іншій службі за належністю та не ухвалила рішення щодо обслуговування виклику. Внаслідок протиправної поведінки диспетчера прийому виклику оперативно-диспетчерської служби КНП «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф м. Києва» її батьку було надано екстрену швидку медичну допомогу несвоєчасно, внаслідок чого він за дві хвилини до прибуття карети швидкої допомоги помер.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що відсутня можливість встановити причинно-наслідковий зв'язок між діями диспетчера прийому виклику оперативно-диспетчерської служби відповідача та смертю ОСОБА_3, оскільки суд не володіє спеціальними знаннями, а позивач таких доказів не надала. У лікарському свідоцтві про смерть ОСОБА_3 вказана причина смерті, яка не пов'язана з тим, що диспетчер не передала виклик між оперативно-диспетчерськими службами через інформаційно-аналітичну систему «Централь 103» іншій службі за належністю та не ухвалила рішення щодо обслуговування виклику, внаслідок чого ОСОБА_3 несвоєчасно надано екстрену медичну допомогу.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та частково задовольнив позов. Рішення мотивовано тим, що позивач довела протиправну поведінку диспетчера прийому виклику оперативно-диспетчерської служби відповідача, яка не мала передбачених законом повноважень надання будь-якого іншого номера телефону для подальшого повторного виклику швидкої медичної допомоги.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

У разі надходження виклику з-поза меж території обслуговування центру диспетчер прийому викликів зобов'язаний прийняти виклик та передати виклик диспетчеру напрямку своєї оперативно-диспетчерської служби. Диспетчер напрямку приймає рішення щодо обслуговування виклику або його переадресації іншій оперативно-диспетчерській службі. Переадресація викликів між оперативно-диспетчерськими службами відбувається через інформаційно-аналітичну систему «Централь103».

Верховний Суд виснував, що диспетчер напрямку приймає рішення щодо обслуговування виклику або його переадресації іншій оперативно-диспетчерській службі. Переадресація виклику здійснюється саме з метою забезпечення своєчасного надання екстреної медичної допомоги.

Проте всупереч вказаним обов'язкам диспетчер прийому виклику оперативно-диспетчерської служби КНП «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф м. Києва» надала позивачу додатковий номер телефону для здійснення позивачем повторного виклику швидкої медичної допомоги за територіальним обслуговуванням.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2025 року у справі № 761/415/24 (провадження № 61-6667св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131243870>.

9. Справи окремого провадження

9.1. Визнання особи недієздатною повинно базуватися на обґрунтованому висновку судово-психіатричної експертизи, що містить інформацію про динаміку психічного стану, початок захворювання, історію лікування та підтверджує наявність стійкого хронічного психічного розладу. Призначення опікуна здійснюється судом з урахуванням здатності особи виконувати опікунські обов'язки, характеру особистих відносин з підопічним, наявності родичів з переважним правом на опікунство та відповідності такого призначення інтересам підопічного

01 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за заявою КНП Сумської обласної ради «Обласна клінічна спеціалізована лікарня» про визнання недієздатним ОСОБА_1.

КНП Сумської обласної ради «Обласна клінічна спеціалізована лікарня» просила визнати ОСОБА_1 недієздатним, встановити над ним опіку, призначивши опікуном ОСОБА_2, посилаючись на те, що ОСОБА_1 перебуває на лікуванні, має інвалідність II групи з дитинства за станом психічного здоров'я. Внаслідок психічного захворювання ОСОБА_1 втратив здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, потребує стороннього догляду та опіки, його стан погіршується.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні заяви, мотивуючи своє рішення необґрунтованістю заяви. При цьому суд критично оцінив наданий висновок експерта, з огляду на його неповноту та суперечливість медичній

документації, покладеній в його обґрунтування, а також посилання на непідтверджені джерела походження певної інформації.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким задовольнив заяву, зазначивши, що проведення судової експертизи для визначення психічного стану особи у цій категорії справ є обов'язковим, а тому у разі визнання висновку експерта необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи, або викликає сумніви в його правильності, суд повинен був призначити повторну експертизу. Повторно дослідивши складений судовим експертом висновок судово-психіатричної експертизи, вказав, що судова експертиза була проведена з дотриманням визначеного порядку її проведення, а висновок експерта є належним чином обґрунтованим.

Верховний Суд не погодився з таким висновком апеляційного суду, скасував постанову та направив справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Суд за наявності достатніх даних про психічний розлад здоров'я фізичної особи призначає для встановлення її психічного стану судово-психіатричну експертизу (ст. 298 ЦПК України).

У цій справі була призначена та проведена судово-психіатрична експертиза, за результатами якої складено висновок судово-психіатричного експерта, згідно з яким ОСОБА_1 страждає хронічним психічним захворюванням у формі шизофренії, інший тип, безперервний перебіг із стабільним дефектом. За своїм психічним станом не може розуміти значення своїх дій та керувати ними.

Відповідно до ч. 2 ст. 113 ЦПК України якщо висновок експерта буде визнано необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає сумніви в його правильності, судом може бути призначена повторна експертиза, яка доручається іншому експертові (експертам).

Однак апеляційний суд не врахував процесуальний порядок спростування виявлених фактів необґрунтованості висновку судової експертизи, а також необхідності застосування при вирішенні питання про визнання особи недієздатною спеціальних знань в іншій сфері, ніж право, без яких правильно встановити відповідні обставини неможливо.

Також суд апеляційної інстанції залишив поза увагою, що втручання у приватне життя ОСОБА_1 є дуже серйозним. Адже воно призводить до того, що він потрапляє у цілковиту залежність майже в усіх сферах життя від свого офіційного представника — опікуна, проти призначення якого він заперечував. Мета такого втручання не окреслена належним чином. Оцінка на предмет пропорційності такого втручання судом апеляційної інстанції не проведена.

Крім того, суд апеляційної інстанції не надав належної оцінки поданню органу опіки та піклування про призначення опікуном над ОСОБА_1 завідувача

психосоматичного відділення КНП СОР «Обласна клінічна спеціалізована лікарня» ОСОБА_2.

Положеннями ст. 63 ЦК України закріплено, що опікуном або піклувальником може бути лише фізична особа з повною цивільною дієздатністю; фізична особа може бути призначена опікуном або піклувальником лише за її письмовою заявою. Опікун або піклувальник призначаються переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника. Фізичній особі може бути призначено одного або кількох опікунів чи піклувальників.

Апеляційний суд не встановив, в яких відносинах з ОСОБА_2 перебуває ОСОБА_1, які особистісні стосунки склались між ними, враховуючи перебування останнього на лікуванні КНП СОР «Обласна клінічна спеціалізована лікарня», де працює ОСОБА_2, та чи відповідатиме таке призначення опікуна інтересам ОСОБА_1.

Верховний Суд звертає увагу, що у касаційній скарзі ОСОБА_1 як особа, стосовно якої розглядається справа про визнання її недієздатною, зауважує, що у нього є рідні (матір, сестра), які згідно з положеннями ч. 4 ст. 63 ЦК України мають перевагу у вирішенні питання про призначення опікуна.

Враховуючи викладене, встановленню підлягають обставини щодо наявності у ОСОБА_1 родичів, близьких соціальних контактів за адресою місця його реєстрації та за адресою місця його фактичного проживання, які за даними КНП СОР «Обласна клінічна спеціалізована лікарня» є відмінними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2025 року у справі № 585/1088/24 (провадження № 61-7918св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130793108>.

9.2. За відсутності достовірних доказів смерті особи, коли наявні лише припущення про факт смерті фізичної особи у зв'язку з воєнними діями, належним способом захисту є звернення до суду із заявою про оголошення особи померлою, а не про встановлення факту смерті. Встановлення факту смерті можливе лише за наявності незаперечних доказів, які достовірно свідчать про смерть особи у точно визначений час та за конкретних обставин

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Міністерства оборони України у справі за заявою ОСОБА_1, заінтересовані особи: Сквирський відділ державної реєстрації актів цивільного стану у Білоцерківському районі Київської області Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ), Міністерство оборони України, про встановлення факту смерті.

Заявниця просила встановити факт смерті її сина ОСОБА_2 (військовослужбовця) у певний час – 24 січня 2024 року з метою отримання свідоцтва про смерть у відділі державної реєстрації актів цивільного стану відповідно до ч. 1 ст. 17 ЗУ «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» та призначення одноразової грошової допомоги на підставі ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, задовольнив заяву, мотивував своє рішення, зокрема, тим, що позивач позбавлена можливості в іншому, аніж у судовому порядку, встановити факт смерті сина на тимчасово окупованій території, а також надати для реєстрації смерті відповідні документи, передбачені законодавством.

Верховний Суд не погодився з такими висновками з огляду на таке.

ЦПК України містить чотири процедури, наслідком яких є ухвалення судового рішення, на підставі якого органами Державної реєстрації актів цивільного стану може бути видано свідоцтво про смерть, зокрема:

- встановлення факту смерті особи в певний час в разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті (п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України);

- встановлення факту смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (п. 9 ч. 1 ст. 315 ЦПК України);

- встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України або на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан (ст. 317 ЦПК України);

- визнання фізичної особи померлою (ст. ст. 305–309 ЦПК України).

Встановлення факту смерті фізичної особи на підставі п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України можливе лише тоді, якщо суд на підставі незаперечних доказів ствердить, тобто доведе обставини, які вірогідно свідчать про смерть особи у точно визначений час, за яких настала смерть, і факт неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті.

Водночас оголошення фізичної особи померлою – це ствердження судовим рішенням припущення про смерть цієї особи, тобто констатація високого ступеня ймовірності смерті.

Підставою для оголошення особи померлою є не факти (докази), які напевне свідчать про її загибель, а обставини, що дають підставу припускати смерть такої особи.

У цій справі встановлено, що в копії сповіщення сім'ї від 26 січня 2024 року та в акті службового розслідування, складеному 25 березня 2024 року, затвердженому командиром військової частини, вказано, що до отримання відповідних документів, які засвідчують факт смерті або потрапляння в полон

військовослужбовця ОСОБА_2, вважати таким, що зник безвісти за особливих обставин 24 січня 2024 року поблизу м. Авдіївка Покровського р-ну Донецької обл. під час виконання бойового завдання. Тобто вказані докази у своїй сукупності достовірно не свідчать про смерть ОСОБА_2 24 січня 2024 року, а лише дають підстави для обґрунтованого припущення смерті за обставин, що підтверджені цими доказами, які можуть свідчити про смерть останнього.

Таким чином, Верховний Суд з огляду на зміст положень статей 43, 46 ЦК України, статей 305, 306 ЦПК України вважає, що за наявності припущень про факт смерті фізичної особи, у тому числі у зв'язку з воєнними діями, без достовірних доказів, які свідчать про цей факт, правильним буде звернення до суду із заявою про оголошення судом особи померлою (ч. 2 ст. 46 ЦК України), а не із заявою про встановлення факту смерті цієї фізичної особи (п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 357/9150/24 (провадження № 61-2282св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131035120>.

9.3. Звернення до суду із заявою про встановлення особи допускається лише після проходження встановленої законодавством процедури ідентифікації особи в ДМС та отримання рішення ДМС про неможливість встановлення особи після проведення такої процедури. Відсутність доказів проходження цієї процедури в досудовому порядку є підставою для відмови в задоволенні заяви про встановлення особи судом

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ГУ ДМС України в Одеській області у справі за заявою ОСОБА_1, заінтересована особа – ГУ ДМС України в Одеській області, про встановлення факту, що має юридичне значення.

На обґрунтування заяви заявник посилалася на те, що вона втратила свій паспорт і хоче отримати новий документ, який би посвідчував її особу, однак це виявилось неможливим, оскільки в актовому записі про її народження було зроблено помилку, замість правильного року народження 1962 зазначено 1952 рік.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, задовольнив заяву, оскільки до суду надано докази на підтвердження особи заявника, а саме її свідоцтво про народження, два свідоцтва про шлюб, довідка про присвоєння ідентифікаційного номера, витяг з реєстру щодо права власності.

Верховний Суд не погодився з рішеннями судів, скасував їх та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні заяви з огляду на таке.

У разі неможливості встановити особу розпорядником реєстру особа встановлюється за рішенням суду про встановлення факту, що має юридичне значення, для видачі документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України. До завершення процедури встановлення особи ДМС України та (або) прийняття відповідного рішення суду документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, не видаються (ч. 1 ст. 10 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»).

Отже, у разі якщо ДМС України не змогла встановити особу заявника після проведення процедури ідентифікації, то встановлення такого факту проводиться у судовому порядку.

Таким чином, основними документами, які дозволяють особі звернутися до суду, мають бути свідоцтво про народження особи та рішення ДМС України про неможливість встановити особу після проведення процедури ідентифікації.

При цьому заявниця, звертаючись до суду із заявою, не надала рішення ДМС України про неможливість встановлення її особи після проведення процедури ідентифікації.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 522/8357/23 (провадження № 61-10418св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130860278>.

10. Застосування норм процесуального права

10.1. Пред'явлення позову до померлої особи є підставою для закриття провадження у справі, оскільки цивільна правосуб'єктність фізичної особи припиняється у момент її смерті

01 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження розглянув касаційну скаргу Дніпровської міської ради у справі за позовом Дніпровської міської ради до ОСОБА_1 про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою та скасування державної реєстрації права власності.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. Судове рішення мотивовано тим, що позивач не надав належних доказів на підтвердження того, чи розташований спірний житловий

будинки на земельній ділянці, яка перебуває у постійному користуванні КП «Фармація».

Верховний Суд не погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій, скасував їх та закриття провадження у справі з огляду на таке.

Суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо настала смерть фізичної особи або оголошено її померлою чи припинено юридичну особу, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва (п. 7 ч. 1 ст. 255 ЦПК України).

В іншому випадку провадження у справі не може бути відкрито, а відкрите підлягає закриттю, оскільки справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (п.1 ч.1 ст. 255 ЦПК України).

У цій справі Дніпровська міська рада у вересні 2023 року пред'явила позов до ОСОБА_1. 12 жовтня 2023 року відкрито провадження у справі.

Верховний Суд зазначив, що провадження у справі підлягає закриттю на підставі п.1 ч.1 ст. 255 ЦПК України, оскільки ОСОБА_1 помер до подання позову Дніпровською міською радою та постановлення районним судом ухвали про відкриття провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2025 року у справі № 204/14098/23 (провадження № 61-8887св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130793070>.

10.2. Мирова угода, за умовами якої відбувається передача земельної ділянки сільськогосподарського призначення в рахунок погашення боргу за договором позики, не може використовуватися для обходу переважного права орендаря на купівлю такої земельної ділянки. Якщо за своєю суттю мирова угода кваліфікується як нетипова купівля-продаж, на неї поширюються імперативні вимоги земельного законодавства щодо порядку відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення, включаючи дотримання переважного права орендаря

06 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення боргу.

Суд першої інстанції затвердив мирову угоду, вчинену між позичальником та позикодавцем, за умовами якої відповідач передав у власність позивачу в рахунок погашення боргу в сумі 230 000,00 грн земельну ділянку з цільовим призначенням для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Не погодившись з судовим рішенням, СТОВ «Черепин», особа, яка не брала участі у розгляді справи, його оскаржила.

Апеляційний суд скасував ухвалу суду першої інстанції та направив справу для продовження розгляду до суду першої інстанції, оскільки мирова угода порушує переважне право СТОВ «Черепин» як орендаря земельної ділянки з цільовим призначенням для ведення товарного сільськогосподарського виробництва; умови мирової угоди порушують порядок набуття у власність земельної ділянки з урахуванням статей 22, 130 ЗК України.

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Досить часто мирову угоду використовують з метою уникнення поширення на правовідносини сторін правил, встановлених ч. 2 ст. 777 ЦК України, ч. 1 ст. 9 ЗУ «Про оренду землі», тобто з неправомірною метою, не для забезпечення визначеності в приватних відносинах, захисту прав та інтересів. Як наслідок, відчуження речі, яка є предметом найму, відбувається з порушенням переважного права купівлі.

Мирова угода за своєю сутністю є цивільно-правовим правочином, на підставі якого припиняється договірне чи недоговірне зобов'язання. На сутнісну характеристику мирової угоди жодним чином не впливає процес її оформлення. При цьому не виключається характеристика мирової угоди за своїм змістом як договору купівлі-продажу. Однак у цьому разі має місце нетипова купівля-продаж, що проявляється в початковому отриманні певної грошової суми за іншим цивільним договором (наприклад, позики); невиконанні обов'язку щодо її повернення; в) зверненні до суду про примусове виконання цього обов'язку; тільки наступній домовленості щодо предмета договору.

При затвердженні судом мирової угоди (за умови, що сутнісна складова відносин сторін становитиме купівлю-продаж) потрібно дотримуватися правил про переважне право купівлі. Втім в будь-якому разі має існувати диференційований підхід, оскільки передача за мировою угодою речі, яка є предметом найму, взамін, наприклад, припинення зобов'язання щодо відшкодування шкоди, не дозволить кваліфікувати такі відносини як купівлю-продаж.

Очевидно, що приватноправовий інструментарій не повинен використовуватися учасниками цивільного обороту з метою обходу переважного права купівлі, передбаченого ч. 2 ст. 777 ЦК України, ч. 1 ст. 9 ЗУ «Про оренду землі». Якщо учасники цивільного обороту використовують правомірний цивільно-правовий інструментарій (зокрема, конструкцію мирової угоди) для обходу переважного права купівлі, передбаченого ч. 2 ст. 777 ЦК України, ч. 1 ст. 9 ЗУ «Про оренду землі», то в такому разі відбувається використання конструкції мирової угоди не для забезпечення визначеності в приватних відносинах, захисту прав та інтересів, і судові рішення стосується прав та/або інтересів суб'єкта переважного права.

Парламентом передбачено на рівні норми закону правила, яким чином має відбуватися сплата ціни земельної ділянки сільськогосподарського призначення за цивільно-правовим договором та те, що виключається набуття за будь-яким відплатним договором земельної ділянки сільськогосподарського призначення при відсутності у набувача права власності документів, які підтверджують джерела походження коштів або інших активів, за рахунок яких набувається таке право. Очевидно, що парламент не мав на увазі підхід, за якого допускається обхід імперативних правил за допомогою конструкції мирової угоди в тому разі, коли вона по своїй суті кваліфікується як нетипова купівля-продаж. Тому ці правила мають поширюватися й на ті випадки, коли відбувається затвердження мирової угоди.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 жовтня 2025 року у справі № 376/2362/24 (провадження № 61-8200св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130793196>.

10.3. Відмова у відкритті провадження за апеляційною скаргою на підставі ч. 5 ст. 370 ЦПК України можлива лише у випадку, якщо доводи такої скарги вже були предметом розгляду суду під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи. Якщо доводи апеляційних скарг різняться та не є тотожними, відмова у відкритті апеляційного провадження є неправомірною і порушує право особи на апеляційне оскарження як складову права на справедливий суд

08 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «ОГС «ЗАПОРІЖГАЗ» про захист прав споживачів.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, визнав такими, що не відповідають закону дії АТ «ОГС «ЗАПОРІЖГАЗ» щодо проведення перерахунку (донарахування) ОСОБА_1 необлікованого об'єму природного газу. У задоволенні іншої частини позову відмовив. Стягнув з АТ «ОГС «ЗАПОРІЖГАЗ» на користь держави судовий збір. Стягнув з АТ «ОГС «ЗАПОРІЖГАЗ» на користь Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України судові витрати на проведення судової трасологічної експертизи.

Ухвалою районного суду відмовлено у задоволенні заяви позивача про ухвалення додаткового рішення.

Апеляційний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції.

Ухвалою апеляційного суду відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на рішення районного суду

на підставі ч. 5 ст. 370 ЦПК України, зазначивши, що відсутні передбачені законом підстави для повторного апеляційного перегляду рішення суду першої інстанції, оскільки позивач та його представник брали участь в апеляційному розгляді справи, предметом судової перевірки якої було також і питання розподілу судових витрат, а доводи апеляційної скарги зводились до твердження про неправильний їх розподіл.

Верховний Суд не погодився з ухвалою апеляційного суду, скасував її та направив справу до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду зі стадії відкриття апеляційного провадження, вказавши на те, що апеляційний суд у супереч закону не звернув уваги на те, що відмова у відкритті провадження за апеляційною скаргою на підставі ч. 5 ст. 370 ЦПК України можлива лише у випадку, якщо доводи такої скарги вже були предметом розгляду суду під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи. Суд повинен проаналізувати та співставити тотожність доводів апеляційних скарг різних осіб. Якщо доводи апеляційних скарг різняться та не є тотожними, відмова у відкритті апеляційного провадження є неправомірною та порушує право особи на апеляційне оскарження як складову права на справедливий суд.

Апеляційний суд не врахував, що апеляційну скаргу позивач мотивував тим, що саме він сплатив витрати на проведення експертизи, що підтверджено квитанцією про оплату експертизи, однак суд першої інстанції, не вирішивши питання про розподіл судових витрат, відмовив і в ухваленні додаткового рішення, що суперечить ч. 3 ст. 259 ЦПК України та п. 3 ч. 1 ст. 270 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2025 року у справі № 336/4042/24 (провадження № 61-6234св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130922803>.

10.4. Апеляційний суд переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції не може виходити за межі доводів апеляційної скарги, якщо відсутні підстави, передбачені ч. 4 ст. 367 ЦПК України. Апеляційний суд не вправі скасовувати рішення суду першої інстанції з підстав, які не були зазначені в апеляційній скарзі та не були предметом розгляду в суді першої інстанції

29 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про усунення перешкод у користуванні квартирою, машиномісцями та зобов'язання не чинити перешкоди у доступі та подальшому користуванні квартирою та машиномісцями.

Суд першої інстанції частково задовольнив позов, мотивуючи своє рішення тим, що позивач є власником спірного нерухомого майна, проте, відповідач чинить перешкоди у користуванні належним позивачу майном та не допускає його до квартири та машиномісць.

Не погодившись з рішенням, відповідач звернулася до суду з апеляційною скаргою, в якій вказувала, що суд першої інстанції залишив поза увагою перевищення вартості спірного майна над сумою боргу; повернення відповідачем коштів у повному обсязі та відмовою позивача надати розписку щодо їх отримання; вимагання позивачем сплати відсотків, штрафів, додаткових витрат тощо, які не були передбачені договором; недобросовісність позивача.

Апеляційний суд скасував рішення районного суду та відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що позивач не надав доказів на підтвердження того, що відповідач чинить йому перешкоди у користуванні майном, а докази на підтвердження викладених у позові обставин, подані позивачем вже після відкриття провадження у справі і стосуються подій, які відбулися вже після звернення до суду з позовом.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, скасував його рішення та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, зазначивши про те, що суд апеляційної інстанції не врахував, що зобов'язаний перевірити законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги; відповідач не обґрунтовувала свою апеляційну скаргу тим, що нею не чинилися перешкоди позивачу у користуванні спірним майном; в апеляційній скарзі не порушувалося питання про прийняття судом першої інстанції доказів всупереч вимогам ЦПК України. Тобто апеляційний суд вийшов за межі наданих цивільним процесуальним законом повноважень, не перевірів наявні доводи апеляційної скарги та зробив помилковий висновок про відмову у задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 жовтня 2025 року у справі № 757/7578/24-ц (провадження № 61-93св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131425979>.

10.5. Спир щодо оскарження наказу Міністерства юстиції України про скасування рішень державного реєстратора про реєстрацію права власності на нерухоме майно підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки позовні вимоги спрямовані на поновлення порушеного цивільного (майнового) права – права власності на нерухоме майно. Участь у спорі суб'єкта владних повноважень не змінює правової природи спірних правовідносин і не робить цей

спір публічно-правовим, якщо вимоги не стосуються захисту прав у сфері публічно-правових відносин

15 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Міністерства юстиції України, третя особа – приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, про визнання протиправним та скасування пункту наказу Міністерства юстиції України в частині скасування рішень, прийнятих приватним нотаріусом про реєстрацію права власності на нерухоме майно.

Звертаючись з позовом, позивач просила визнати протиправним та скасувати п. 2 наказу Міністерства юстиції України від 19 червня 2022 року № 2551/5 «Про задоволення скарги» в частині скасування рішень № 62031346, № 62037991, прийнятих приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу про реєстрацію за нею права власності на земельні ділянки. Вважала, що оспорюваним наказом порушено її право власності на земельні ділянки.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у відкритті провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України, оскільки справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. Враховуючи суб'єктний склад учасників справи і характер спірних правовідносин, заявлений у цій справі спір має вирішуватися у порядку адміністративного судочинства.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував та направив справу для продовження розгляду – вирішення питання про відкриття провадження у справі, зазначивши, що сама по собі участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції. Спір набуває ознак публічно-правового за умов не лише наявності серед суб'єктів спору публічного органу чи посадової особи, а й здійснення ним (ними) у цих відносинах владних управлінських функцій.

Приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи немайнового особистого інтересу учасника. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу (переважно майнового) конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели управлінські дії суб'єктів владних повноважень.

Та обставина, що відповідачем у справі, зокрема, є суб'єкт владних повноважень, не змінює правової природи спірних правовідносин та не робить цей спір публічно-правовим, оскільки вимоги позивача не стосуються захисту її

прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин, а пов'язані з необхідністю захисту приватноправових відносин позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2025 року у справі № 367/9537/24 (провадження № 61-688св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131096910>.

11. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС

11.1. При оскарженні дій державного виконавця в цивільному судочинстві застосовується спеціальна норма ЦПК України про десятиденний строк у календарних днях, а не загальна норма ЗУ «Про виконавче провадження» про строк у робочих днях. Пропуск такого строку без поважних причин та без заяви про його поновлення є підставою для залишення скарги без розгляду

01 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії головного державного виконавця Хаджибейського (Малиновського) ВДВС у м. Одесі.

На обґрунтування заявлених вимог ОСОБА_1 посилався на те, що рішенням суду від 29 серпня 2013 року з нього стягнуто на користь ОСОБА_3 аліменти на утримання неповнолітнього сина. На підставі виконавчого листа державний виконавець відкрив виконавче провадження. Незважаючи на те, що він ніколи не ухилявся від виконання рішення суду, не мав заборгованості зі сплати аліментів, у травні 2024 року державний виконавець виявила заборгованість зі сплати аліментів та зробила розрахунок за період з 10 липня 2013 року до 01 серпня 2024 року. Підставою для здійснення розрахунку заборгованості стало неправомірне врахування додаткової винагороди, яка була виплачена йому відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168, а також винагороди за участь в АТО за період з квітня 2015 року до травня 2016 року, декількох видів допомог і компенсацій, які входять до переліку тих, з яких не утримуються аліменти згідно з наказом Міністерства оборони України від 15 травня 2013 року № 316.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні скарги, посилаючись на недоведеність заявником факту порушення його прав, як сторони виконавчого провадження. Вимогу заявника щодо зобов'язання державного виконавця вчинити певну дію станом на день розгляду скарги добровільно виконано.

Апеляційний суд не погодився з рішенням суду першої інстанції, скасував його та прийняв нову постанову, якою скаргу залишив без задоволення, зазначивши, що заявник пропустив десятиденний строк для звернення до суду зі скаргою на дії державного виконавця.

Верховний Суд погодився з такими висновками апеляційного суду, зазначивши, що із оспорюваним розрахунком заборгованості зі сплати аліментів боржник ОСОБА_1 ознайомився 26 серпня 2024 року, а скаргу на дії державного виконавця подав 06 вересня 2024 року, тобто з пропуском встановленого п. «а» ч. 1 ст. 449 ЦПК України десятиденного строку. При цьому клопотання про поновлення пропущеного строку для подачі скарги та доказів підтвердження причин поважності пропуску такого строку не подав.

Частиною 5 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження» встановлено, що рішення та дії виконавця, посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені протягом 10 робочих днів з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи законних інтересів.

Верховний Суд виснував, що при оскарженні дій державного виконавця в цивільному судочинстві застосовується спеціальна норма ЦПК України про десятиденний строк у календарних днях, а не загальна норма ЗУ «Про виконавче провадження» про строк у робочих днях. Пропуск такого строку без поважних причин та без заяви про його поновлення є підставою для залишення скарги без розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2025 року у справі № 497/2150/24 (провадження № 61-7468св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130793106>.

11.2. Сплата боржником коштів на користь нового кредитора за договором факторингу, який не набув статусу стягувача у виконавчому провадженні шляхом процесуального правонаступництва, не є належним виконанням судового рішення та підставою для виключення відомостей про боржника з Єдиного реєстру боржників

22 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за скаргою ОСОБА_1 на рішення начальника Малиновського ВДВС у місті Одесі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) та заступника начальника Малиновського ВДВС у м. Одесі, заінтересована особа – ТОВ «ФК «Еліт Фінанс».

На обґрунтування заявлених вимог ОСОБА_1 посилялася на те, що у листопаді 2023 року звернулася до Малиновського ВДВС у м. Одесі

із заявою про виключення відомостей про неї як боржника з Єдиного реєстру боржників, шляхом ухвалення постанови про виключення відомостей про боржника з Єдиного реєстру боржників на підставі п. 9 ч. 1 ст. 39 ЗУ «Про виконавче провадження» у зв'язку із фактичним виконанням боржником в повному обсязі виконавчого документа на користь ТОВ «ФК «Еліт Фінанс», у задоволенні якої їй було відмовлено, оскільки з наданих нею документів не встановлено погашення заборгованості за виконавчим листом. Вважає, що незаконно відмовлено у виключенні відомостей про неї як боржника з Єдиного реєстру боржників незважаючи на те, що виконавчий документ було повернуто стягувачу

Суд першої інстанції частково задовольнив скаргу, оскільки у відповіді начальника Малиновського ВДВС у м. Одесі не зазначено підстав відмови у задоволенні заяви ОСОБА_1 щодо виключення з відомостей про неї з Єдиного реєстру боржників з посиланням на вимоги чинного законодавства.

Апеляційний суд скасував ухвалу суду першої інстанції та відмовив у задоволенні скарги, мотивуючи своє рішення тим, що законодавством визначено вичерпний перелік підстав вилучення відомостей про боржників з Єдиного реєстру боржників. Повернення виконавчого документа стягувачу на підставі п. 5 ч. 1 ст. 37 ЗУ «Про виконавче провадження» не передбачає виключення системою відомостей про боржника з Єдиного реєстру боржників.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, зазначивши, що відомості про боржника виключаються з Єдиного реєстру боржників одночасно з винесенням постанови про закінчення виконавчого провадження, повернення виконавчого документа стягувачу на підставі пунктів 1, 3, 11 ч. 1 ст. 37 цього Закону або постанови, передбаченої ч. 4 ст. 40 цього Закону, чи в день встановлення виконавцем факту відсутності заборгованості за виконавчими документами про стягнення періодичних платежів (ч. 7 ст. 9 ЗУ «Про виконавче провадження»).

Звертаючись до суду зі скаргою на дії державних виконавців, ОСОБА_1 посилалася на те, що вона фактично виконала у повному обсязі судове рішення, на виконання якого було видано виконавчий лист, сплативши на користь ТОВ «ФК «Еліт Фінанс» заборгованість за кредитним договором. Однак у Єдиному реєстрі боржників міститься інформація про те, що вона є боржницею за закритим виконавчим провадженням, що перешкоджає їй вільно користуватися своїм майном.

Верховний Суд зазначив, що підставою закінчення виконавчого провадження відповідно до положень п. 9 ч. 1 ст. 39 ЗУ «Про виконавче провадження» є факт виконання рішення суду у повному обсязі та у спосіб, зазначений у відповідному виконавчому документі.

Враховуючи викладене Верховний Суд констатував, що сплата боржником коштів на користь нового кредитора за договором факторингу, який не набув

статусу стягувача у виконавчому провадженні шляхом процесуального правонаступництва, не є належним виконанням судового рішення та не є підставою для виключення відомостей про боржника з Єдиного реєстру боржників.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2025 року у справі № 521/25844/23 (провадження № 61-143св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131243953>.

12. Справи щодо оспорювання, визнання, надання дозволу на виконання рішень іноземних судів, міжнародних арбітражів

12.1. Поважність причин пропуску строку для подання клопотання про примусове виконання рішення іноземного суду визначається судом з урахуванням активних дій заявника, спрямованих на виконання такого рішення. Численні звернення з клопотанням про виконання рішення іноземного суду, відсутність у заявника можливості домогтися виконання судового рішення через формальні перешкоди, а також тривалість процедури подання та розгляду клопотань, що не залежить від волі заявника, є поважними причинами для поновлення пропущеного строку

29 жовтня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ТОВ «Південбуд Інвест» у справі за клопотанням ТОВ «Траст Капітал» про надання дозволу на примусове виконання на території України рішення литовського суду від 20 жовтня 2017 року про стягнення коштів з ОСОБА_1 та ТОВ «Південбуд Інвест».

ТОВ «Траст Капітал» просило надати дозвіл на виконання на території України рішення Вільнюського окружного суду від 20 жовтня 2017 року у справі про стягнення солідарно з ТОВ «Південбуд Інвест» та ОСОБА_1 4 001 350 дол. США боргу, 1 642 482,46 дол. США платних інтересів, 267 049 дол. США компенсаційних інтересів, 6 % річних.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, поновив строк для звернення та задовольнив клопотання, зазначивши, що пропуск процесуального строку не залежав від дій, волі чи умислу ТОВ «Траст Капітал», яке навпаки використовувало усі процесуальні можливості для захисту своїх прав та виконання судового рішення про стягнення боргу.

Задовольняючи клопотання, суди вказали, що виконання судового рішення не можна перешкоджати, відмовляти у виконанні або надмірно його затримувати. Держава зобов'язана організувати систему виконання судових рішень, яка буде ефективною. Також апеляційний суд зазначив, що саме

на державу покладається обов'язок вжиття у межах її компетенції усіх необхідних кроків для того, щоб виконати остаточне рішення суду та, діючи таким чином, забезпечити ефективне залучення усього її апарату.

Верховний Суд погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій з огляду на таке.

Статтею 462 ЦПК України рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних справ) визнаються та виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності.

20 листопада 1994 року набув чинності договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних справах і кримінальних справах.

За змістом ст. 463 ЦПК України рішення іноземного суду може бути пред'явлено до примусового виконання в Україні протягом трьох років з дня набрання ним законної сили, за винятком рішення про стягнення періодичних платежів, яке може бути пред'явлено до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки.

Вирішуючи питання про визнання та надання дозволу на виконання рішення іноземного суду, суд не може оцінювати його правильність по суті чи вносити будь-які зміни до його змісту, а перевіряє лише дотримання строків звернення з клопотанням, дотримання вимог процесуального закону щодо його форми і змісту та наявності обставин, які можуть бути підставою для відмови в задоволенні клопотання.

Хронологія процесуальних дій, які вчиняло ТОВ «Траст Капітал», вказує на його активну поведінку з метою домогтися виконання судового рішення суду Литовської Республіки в Україні, починаючи з січня 2021 року, коли заявник вперше в межах трирічного строку звернувся до національного суду з клопотанням про надання дозволу на виконання рішення іноземного суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 жовтня 2025 року у справі № 521/13284/24 (провадження № 61-9378св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131425942>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за жовтень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2025. – 58 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua